

Djelovanje organizacija Komunističke partije Hrvatske u Podravini uoči rata i u toku 1941. godine

UVOD

U ovo razmatranje uvrštene su općine Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg. Na tom području živjelo je u vrijeme popisa stanovništva 31. ožujka 1931. godine 135.878 stanovnika (Đurđevac 52.258, Koprivnica 54.087 i Ludbreg 29.533). Na selu je živjelo 84 posto ili 97.253 stanovnika i to u 26.578 seoskih domaćinstava, od kojih su 22.440 imala posjed ispod pet hektara.¹ Radnika je bilo 9257 (Đurđevac 2728, Koprivnica 4933 i Ludbreg 1214), od toga industrijsko-zanatskih radnika 2884 (Đurđevac 898, Koprivnica 1587 i Ludbreg 399), dok su većinu od 5517 radnika (Đurđevac 1662, Koprivnica 3081 i Ludbreg 774) predstavljali poljoprivredni radnici nadničari. Radnici zaposleni u poljoprivredi radili su na oko 50 veleposjeda a poneki i na posjedima seljaka-srednjaka. Većina industrijskih radnika radila je u Koprivnici, koja je kao jedini grad u Podravini, pokazivala tendenciju da postane snažno industrijsko središte. Međutim, već 1937. godine prestaju s radom Tvornica sumporne kiseline i superfosfata »Danica«, Tvornica čavala i Tvornica ulja, a oko 500 radnika ostaje bez posla i kruha. Tako od tvornica u Koprivnici ostaje samo Paromlin i Toplakova ciglana, s ograničenim brojem zaposlenih radnika, s obzirom na sezonski karakter i da su radili za lokalne potrebe. Koprivnica je zadržala samo sajmeno-trgovačko obilježje i bila je prometno čvorište. Ostali industrijski radnici nalazili su zaposlenje u dva veća mlina (u Novigradu Podravskom i Kloštru), u nizu malih mlinova koji rade na ušur i zapošljavaju samo nekoliko radnika, zatim u nekoliko ciglana (koje rade ljeti) i omanjih pilana. Nekoliko stotina radnika bilo je zaposleno u desetak podravske rudarstva, od kojih su poznatiji rudnici u Glogovcu, Pitomačko-črešnjevački rudnici te rudnik kamenog ugljena »Mirna« u Bregima, koji je bio nešto bolje opremljen i većeg kapaciteta.²

Veći broj radnika radi u zanatstvu koje je u Podravini dosta dobro razvijeno, a dio ih se zapošljava i u trgovini. S obzirom da je velika većina seljačkih gospodarstava raspolagala s malim posjedom to se nastojalo racionalnom

kombinacijom poljoprivrede sa stočarstvom osvariti izvjestan prihod ali je on bio malen u odnosu na potrebe. To najbolje pokazuje zaduženost seljačkih gazdinstava, koja je po kotarevima u odnosu na ukupan broj gospodarstava iznosila: Đurđevac 22,43, Koprivnica 35,17 i Ludbreg 63,34 posto.³ Većina dugova bila je učinjena kod privatnih povjerilaca, i privatnih novčanih zavoda a vrlo malo kod državnih kreditnih ustanova. Kreditiranje u okvirima zemljoradničkih zadruga bilo je znatno u Đurđevcu i Ludbregu a nešto manje u Koprivnici. Zaduživanje kod privatnika bilo je posebno nepovoljno zbog visokih kamata koje su seljaci morali plaćati.

Sindikalno je organizirano bilo vrlo malo radnika u Podravini. URSJ je imao znatan utjecaj u najvećem radničkom centru, Koprivnici. Međutim, neposredno pred rat, radnici su gotovo isključivo organizirani u HRS (posebno rudarski radnici). U godinama uoči rata (1939—1941.) bilo je nekoliko štrajkova i akcija među radnicima u Podravini. Spomenut ćemo samo neke.

U listopadu 1940. godine štrajkali su krojački pomoćnici u Koprivnici i uspjeli su izboriti kolektivni ugovor i povišenje nadnica uz pomoć URSJ.⁴

Potkraj 1939. godine, u okviru HRS-a, štrajkali su rudari rudnika »Mirne« u Glogovcu, zbog otpuštanja radnika, a pregovori su vođeni u Zagrebu.⁵

U Ludbregu su 1940. godine štrajkali i radnici ciglane »Ludbrežanka«, a poslodavac je prihvatio njihove zahtjeve.⁶

Radnici zaposleni na Šljunčari u Botovu štrajkali su tri dana, 1940. godine, zbog neisplaćenih nadnica.⁷

Tokom srpnja 1940. godine oko 320 rudara u Bregima kraj Koprivnice zahtijevalo je povišenje nadnica, ali je štrajk proglašen ilegalnim, te je Viktor Galinec, predsjednik Radničke komore iz Zagreba, umirivao radnike zahtijevajući da se odmah vrate na posao.⁸

Tokom 1940. godine bilo je nekoliko akcija među rudarima u Carevdaru, Sokolovcu, Jag-

njedovcu i Pitomačko-črešnjevačkom rudniku, u okviru HRS-a.⁹

U drugoj polovini 30-tih godina sve značajniji utjecaj među radništvom i seljaštvom Podravine imaju komunisti, a u isto vrijeme dolazi i do obnavljanja i osnivanja partijskih organizacija na tom području.

I.

Različiti izvori navode i različit broj partijskih ćelija u Podravini 1941. godine. Organizacijski partijske organizacije s područja Đurđevca i Koprivnice pripadale su pod djelokrug Okružnog komiteta KPH Bjelovar, a one s područja Ludbrega pod djelokrug Okružnog komiteta KPH Varaždin.

Na području koprivničkog kotara najprije je 1935. godine obnovljena partijska organizacija u Koprivnici od tri člana, a u travnju 1941. imala je sedam članova. Zatim je 1938. obnovljena partijska organizacija u Novigradu Podravskom od pet članova, čiji se broj 1941. povećao na osam članova. Iste, 1938. godine osnovana je partijska organizacija u Hlebina, od tri člana, a 1941. i partijske organizacije u Bregima, Drnju, Đelekovcu i Peterancu, sve po tri člana.

Pored toga, 1941. godine, u Koprivnici je postojala i skojevska organizacija od pet članova.

U jesen 1940. godine osnovan je kotarski komitet KPH Koprivnica od pet članova, na čelu s Tomom Gregurekom, sekretarom, i Franjom Mrazom, organizacijskim sekretarom.¹⁰

Prema tome, u travnju 1941. godine na području koprivničkog kotara bilo je sedam partijskih organizacija i jedna skojevska, na čelu s Kotarskim komitetom, s ukupno 33 člana Partije i pet članova SKOJ-a.

Partijska organizacija na području đurđevačkog kotara najprije je obnovljena u Đurđevcu 1935. godine od tri člana, čiji broj se početkom 1941. godine povećao na pet članova. U Virju je obnovljena partijska organizacija 1938. godine, od četiri člana, a taj broj je zadržala i 1941. godine. Partijska organizacija u Miholjancu, sa četiri člana, osnovana je 1939. godine, a u Šemovcima 1941. godine od tri člana, čiji broj članova je ostao isti i 1941. godine.

Nemamo podataka da su na području đurđevačkog kotara u to vrijeme bile organizirane skojevske organizacije.

Kotarski komitet KPH Đurđevac nije postojao u travnju 1941. godine, te do njegovog osnivanja dolazi tek krajem iste godine.¹¹

Na području ludbreškog kotara, prva partijska organizacija obnovljena je 1938. godine u Ludbregu, od tri člana, dok je 1941. brojila 12 članova. Godine 1939. osnovane su partijske organizacije u Poljancu od 18 članova i Martijanacu od devet članova. U 1940. godini osnovane su partijske organizacije u mjestima Bolfan — Sv. Petar (zajednička) i Hrženici — Sesvetama (zajednička) od po tri člana.

U 1941. godini osnovana je i skojevska organizacija u Ludbregu, od 12 članova.

Kotarski komitet KPH Ludbreg osnovan je 1941. godine, a sekretar mu je bio Franjo Jalšić. Iste je godine, prema nekim podacima, osnovan i Kotarski komitet SKOJ-a, čiji je sekretar bio Koloman Barany.¹²

Prema tome, možemo konstatirati da su radom partijskih organizacija i kotarskih komiteta KPH i SKOJ-a rukovodili okružni komiteti KPH Bjelovar i Varaždin, te da su do travnja 1941. godine bili na tom području osnovani kotarski komiteti KPH u Koprivnici i Ludbregu, i 18 ćelija sa 91 članom te dvije skojevske organizacije sa 17 članova.

Tokom 1940. godine oba okružna komiteta KPH (Bjelovar i Varaždin) intenzivno su radila na idejno-političkom uzdizanju, organizacijskom sređivanju i brojnom jačanju partijskih i skojevskih organizacija u Podravini. Takvi zadaci postavljeni su i na savjetovanju KPH, koje je održano u Zagrebu ožujka 1940. godine, na kojem su prisustvovali delegati oba okružna komiteta.

Poslije tog savjetovanja, pošto su održani sastanci po ćelijama na terenu, na kojima je članstvu objašnjena općepolitička situacija i zadaci Partije o tekućim pitanjima rada, održane su kotarske konferencije za kotar Koprivnicu i Ludbreg, na kojima su izabrani kotarski komiteti.

Tokom iste godine (1940.), najprije je u svibnju održana Okružna konferencija KPH Bjelovar, a tokom ljeta i Okružna konferencija KPH Varaždin. Na konferencijama su razmatrane političke prilike u zemlji i svijetu, politički rad i organizacijsko stanje u okruzima, te su izabrani okružni komiteti. U ime CK KPH konferencijama su prisustvovali Rade Končar (Bjelovar) i Karlo Mrazović Gašpar (Varaždin).

Gotovo u isto vrijeme održane su i okružne konferencije SKOJ-a za okruge Bjelovar i Varaždin, i izabrani su okružni komiteti SKOJ-a.

Delegati iz oba okruga sudjelovali su na Pokrajinskom savjetovanju SKOJ-a održanom u kolovozu 1940. godine u Zagrebu.

Na Prvoj konferenciji KPH u Zagrebu, 25. kolovoza 1940., sudjelovali su i delegati okružnih komiteta Bjelovar i Varaždin. U težištu razmatranja bila je politička situacija, organizacijsko stanje Partije te sindikalno, omladinsko i žensko pitanje. Najveća pažnja posvećena je organizacijskom pitanju. Jedan od zaključaka konferencije bio je da treba neprestano primati nove članove »iz redova borbenih radnika i seljaka, koji su oprobani u svakodnevnim akcijama, u borbi za bolji život radnog naroda«, te posebno intenzivirati organizacijski rad na selu jer seoske partijske ćelije moraju postati nosioci »svakodnevnih borbe za poboljšanje životnog položaja seljaka«.¹³

Kao delegati na Petoj zemaljskoj konferenciji KPJ u Zagrebu (19—23. X. 1940.) prisustvovali su Kasim Čehajić Turčin iz OK KPH Bjelovar i Hugo Kohn iz OK KPH Varaždin.

U skladu s naprijed navedenim zaključcima partijskih konferencija, rad članova Partije u

Podravini bio je usmjeren, u prvom redu, na rad među radništvom i seljaštvom, a zatim omladinom i građanstvom. U radu s radnicima nastojalo ih se sindikalno organizirati u URSSJ, te pokrenuti u borbu za ostvarenje boljih uvjeta rada i veće nadnice. U cilju organiziranja radništva pojedini partijski radnici upućivani su na ovaj teren, kao npr. Kasim Čehajić Turčin u Ludbreg i Koprivnicu. Do kraja 1940. godine djelovalo je nekoliko URSS-ovih sindikalnih podružnica (uglavnom u Koprivnici), ali pored njih bilo je i nekoliko podružnica HRS-a.

Glavna forma okupljanja radnika i seljaka u Podravini bile su kulturno-prosvjetne, zabavne i sportske organizacije i društva, putem kojih je najbolje dolazio do izražaja utjecaj Partije. Spomenut ćemo neke od tih organizacija: »Čitaonica i knjižnica« te »Hrvatski društveni dom« u Ludbregu, »Seljačka sloga« i »Čitaonica Graničara« u Đurđevcu, »Narodna čitaonica« u Novigradu, »Virovska čitaonica« u Virju, »Klub esperantista« u Bregima te nekoliko društava i organizacija u Koprivnici. U njima su održavane brojne kulturno-prosvjetne, zabavne i druge priredbe, sastanci i dogovori.

»Hrvatska pučka čitaonica i knjižnica« u Ludbregu bila je centar partijske djelatnosti ne samo u Ludbregu već i u okolici. Pored komunisti u njoj se okupljaju omladinci, obrtnici, intelektualci, poljoprivrednici i žene. Svi oni postupno prihvaćaju lijevu orijentaciju.¹⁴ O radu čitaonice najbolje govore sačuvani dokumenti. U jednom dokumentu Kotarskog načelstva Ludbreg, od 25. listopada 1938. godine, govori se o nedjeljnim sastancima omladine, koji su uvijek bili posvećeni određenoj temi. Tako je sastanak omladine u čitaonici 16. rujna 1938. godine bio posvećen Čehoslovačkoj, a Slavko Margić najavljuvao je točke programa. Najprije je odsvirana češka himna i održan referat o češkoj muzici a zatim u programu »... sudjelovali su Mađarić Vladimir, Horvat Dragutin, Bakić Milan, Bosanac Milka, Mađarić Štefica. Mađarić Vlado recitirao je dve češke pjesme, održao kratak referat o položaju Češke u srednjoj Evropi, Horvat istorijati i postanak Češke, Bakić Milan o problemu sudetskih Njemaca, Bosanac o češkoj književnosti a Mađarić Štefica o češkoj omladini. Bakić Milan govorio je o pretenzijama Njemaca na sudetske Njemce... Na kraju sastanka je pročitao Bakić pozdravno pismo dr. Benešu (...) i pitao prisutne dali su s time sporazumni, našto su prisutni potpisali.«¹⁵ Odmah poslije ovog sastanka uslijedila su hapšenja organizatora omladinskih večeri.

Prema ocjenama ustaša »Čitaonica« se »... počev od 1937. pretvarala u leglo marksizma«, u koju nacionalisti nisu imali pristupa kao ni klerikalci.¹⁶

Isto tako su komunisti držali u svojim rukama i Zadrugu »Hrvatski dom« u Ludbregu.

Od 1937. godine intenziviran je rad Partije među omladinom uopće, a posebno među rad-

ničkom i srednjoškolskom (u prvom redu u Koprivnici) a zatim i studentskom. Studenti su se okupljali i djelovali u Ludbregu u »Čitaonici«, u Koprivnici u »Akademskom klubu« i u Đurđevcu u »Seljačkoj slozi«. Ta su studentska udruženja usko surađivala, povezujući se šire sa sličnim studentskim udruženjima u Varaždinu (Središnji klub) i Bjelovaru (»Hrvatska akademska zadruga«). Jedan zajednički sastanak, održan je sredinom ljeta 1938. godine, u formi izleta na kupalište »Šoderica« kod Koprivnice. Na njemu je bilo oko 60 studenata i omladinaca iz Čakovca, Koprivnice, Ludbrega i Varaždina, a održan je referat o položaju, problemima i ulozu omladine. Sudionici su se u diskusiji složili o potrebi povezivanja omladine na što široj osnovi, te su izabrali i »Privremeni međumjesni akcioni odbor«.¹⁷

U godinama neposredno uoči rata u redovima HSS-a u Podravini bila je snažna podvojenost na desno i lijevo krilo. Na čelu lijevog krila u Podravini nalazio se Mihovil Pavlek Miškina, poznati seljački književnik, kojega je Partija potpomagala i podržavala u većini njegovih akcija. On je uspio okupiti oko sebe većinu članova Kotarske organizacije HSS-a Koprivnice, a svojim ugledom pomagao je pripadnike lijevog krila u susjednim kotarevima Đurđevcu i Ludbregu, u njihovim sukobima s desnicom.¹⁸ Mihovil Pavlek Miškina, I. Belčić, F. Gaži, F. Mraz i M. Virius surađuju u »Seljačkoj misli« koja je, iz broja u broj, objavljivala različite propagandne članke o opasnosti od fašizma. Osobit uspjeh postignut je objavljivanjem dviju popularnih političkih brošura (»Seljački razgovori«, Zagreb 1937. i »Šta treba znati seljak«, Zagreb 1938) namijenjenih posebno selu. Tu je objašnjena aktualna politička problematika, u prvom redu ona o kojoj su desničarske snage i vodstvo HSS-a širili suprotna gledišta. Svi gore navedeni autori zastupljeni su i u dva zbornika književnih radova seljačkih pisaca objavljenih 1936. i 1938. godine.

Desno krilo HSS u Podravini, potpomognuto od vodstva stranke, provodilo je žestoku kampanju protiv komunisti, ponekad koristeći i novoosnovane jedinice seljačke i građanske zaštite, nastojeći pod svaku cijenu zadržati vlast na terenu. Poslije uspostave Banovine Hrvatske, banska vlast po općinama i gradovima postavlja svoje ljude. Tako je u Koprivnici za gradskog povjerenika postavljen Jovo Magovac, protivnik Miškine i lijevog krila HSS-a. Na području kotara Ludbreg važniju ulogu pored narodnog zastupnika HSS-a dr. Ivana Pernara počinju igrati Pavao Fotak i Nikola Miškulin. Slično je bilo i na području Đurđevca.

Glavni zadatak rukovodstva HSS-a na terenu, u suradnji s ostalim reakcionarnim grupama i udruženjima, bio je suzbijanje, a po mogućnosti i razbijanje, političkog utjecaja komunisti u organizacijama i društvima pod njihovim vodstvom. Posebno se žestoka borba između komunisti i vodstva HSS-a vodila na pod-

ručju kotara Ludbreg. Tu su članovi vodstva HSS-a, pošto su izbačeni iz »Citaonice i knjižnice« te »Zadruga Hrvatski dom«, osnovali posebnu omladinsku organizaciju. Prema izjavi tajnika mjesne organizacije HSS-a u Ludbregu, pod pritiskom komunista i lijevo orijentiranih HSS-ovaca izvršena je »u jesen 1939. reorganizacija HSS u Ludbregu« zato »što je odbor (...) bio sastavljen samo od tzv. klerikalaca i frankovaca«, te su u njega ušli i lijevo orijentirani članovi HSS-a.¹⁹ Borba je prenijeta iz Ludbrega u okolna sela. Međutim, i pored svih nastojanja, HSS nije mogao ojačati svoj utjecaj u okolnim selima, jer su komunisti djelovali u znatnom dijelu organizacija HSS-a u tim selima, a u nekima su osnovali i partijske ćelije. Tako je npr. u Poljancu, gdje je djelovala velika partijska ćelija od 18 članova seljaka, potkraj 1940. organiziran masovni politički sastanak HSS-a, koji su inicirali komunisti. Sa stanka je upućeno pismo Mačeku sa zahtjevima za borbu protiv opasnosti od fašizma, za demokratizaciju i sklapanje saveza sa SSSR-om.²⁰ I Mačekov zašupnik za taj kotar I. Pernar pribojavao se dolaziti na to područje.

U Koprivnici je lijevo krilo HSS-a organiziranom akcijom u listopadu preuzelo Podravske novine, a u studenom postavilo je za gradskog povjerenika svog člana Ivu Hiršla.²¹

U Đurdevačkom kotaru komunisti su u jesen 1939. godine osnovali odbor Stranke radnog naroda, a bili su najaktivniji u »Seljačkoj slozi« koju je na tom području osnovalo i vodilo lijevo krilo HSS-a.²²

Tako je, i pored sve jačeg pritiska reakcionarnih snaga i vodstva HSS-a, organizacijama Komunističke partije Hrvatske u Podravini uspijevalo da u toku 1940. godine održe svoje pozicije, a na pojedinim sektorima i pojačaju. Tako je pojačan rad na okupljanju i političkoj aktivizaciji omladine, radnika i seljaka te na stvaranju širokog antifašističkog fronta, što je dolazilo do izražaja u brojnim političkim akcijama na terenu, a naročito na općinskim izborima 19. svibnja 1940. godine.

Neposredno pred izbore u ožujku komunisti su u Ludbregu i Koprivnici rasturili letak »Otvoreno pismo Središnjeg odbora KPH« (objavljen u veljači 1940.) kojim se razotkriva politika vodstva HSS-a u novoj političkoj situaciji.²³

Prema direktivi CK KPH, odnosno okružnih komiteta, kotarski komiteti KPH imali su zadatak da pored službene liste HSS-a, gdje god je bilo moguće, istaknu svoju listu, tj. listu Stranke radnog naroda. Tako su komunisti u općini Ludbreg Trg postavili nasuprot službenoj listi HSS, čiji je nosilac bio Nikola Miškulin, svoju »vanstranačku« listu, sastavljenu pretežno od simpatizera KP, s nosiocem Ljudevitom Vrančićem, bankovnim činovnikom iz Ludbrega. Ova lista, koju su inicirali komunisti, odnijela je uvjerljivu pobjedu nad listom HSS-a.²⁴

U Koprivnici, nosilac liste bio je Tomo Čiković, kandidat s liste lijevog krila HSS-a, tako da Partije nije postavljala svog protukandidata. Ova lista je glatko pobijedila.

Reakcionarno krilo HSS-a u Koprivnici, na čelu s I. Kraljićem, S. Pavunićem, dr. I. Vedrišem i drugima nije se mirilo s takvim stanjem, te započinje veliku kampanju protiv Miškine i njegove okoline. U tome ga pomažu frankovci (N. Herman i dr.), koji se počinju sve glasnije javljati, i klerikalci. Ubrzo su se po Koprivnici pojavili njihovi leci i plakati, a organiziran je i jedan politički sastanak u Koprivnici na kojem je trebao govoriti Stjepan Buč. Međutim, napredna omladina, predvođena komunistima, u dogovoru s lijevim krilom HSS-a rasturila je sastanak, a govornika izviždala. U ovoj akciji članovi KP i članovi lijevog krila HSS-a zajedno su javno istupili.²⁵

U Ludbregu dolazi do povezivanja desnog krila HSS-a (P. Fotak, R. Križanić, dr. S. Pavelić i dr.) s frankovcima i klerikalcima. Od frankovaca u to vrijeme djeluju u Ludbregu Tomo Gložinić, Josip Marković i Petar Ivanek. U rujnu 1940. Marković i Ivanek su u Ludbregu dijelili ustaške letke a u drugom pokušaju dijeljenja komunisti su ih spriječili.²⁶

Uoči njemačkog napada na Jugoslaviju u selu Poljancu, na inicijativu komunista, održan je širi antifašistički sastanak, kojem je prisustvovalo oko osamdeset seljaka, žena i omladine. Sastanak je održao Josip Kraš.²⁷

Vijest o pristupanju Jugoslavije Trojnom paktu primljena je u Podravini s ogorčenjem. Zbog vrlo teških uvjeta djelovanja, odlučnije su reagirali samo komunisti u Virju, Miholjancu i Đelekovcu 27. ožujka 1941. godine. Toga dana partijske organizacije u Virju i Miholjancu organizirale su prikupljanje potpisa protiv pristupanja Jugoslavije Trojnom paktu,²⁸ a u Đelekovcu je organiziran protestni miting na kojem je govorio i Gabrijel Santo, član OK KPH Varaždin.²⁹

Tih dana, prema direktivama okružnih komiteta, većina komunista Podravine otišla je u vojsku i nastojala pospješiti mobilizaciju i duh otpora. Međutim, sve se izrazitije osjećao duh pete kolone, kako u vojsci tako i na terenu. Drugog dana rata (7. travnja 1941.) srušen je miniranjem od strane jugoslavenske vojske dravski željeznički most s tri raspona po 93 metra (dvostruki kolosijek) između Botova i Gyékényesa, te most između Drnja i Botova, raspona 20 metara, kako bi se spriječio prijelaz Nijemaca iz Mađarske u pravcu Koprivnice.³⁰ Istog dana srušen je i betonski željeznički most između Ludbrega i Rasinje dug 50 metara, a dva dana kasnije, poslije sukoba s Građanskom zaštitom, i željeznički most u Ludbregu. Međutim, Nijemci su već istog dana, kada je srušen dravski most, izgradili pontonski i prešli Dravu te krenuli prema Koprivnici, a zatim dalje prema Zagrebu i Osijeku. Dana 7/8. travnja 1941. ustaški elementi izazvali su pobunu u jedinicama 108, 40. dopunskog i dijelovima 42.

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

Ministarstvo unutarnjih poslova

Broj: 1876 - Pr. M.U.P. 1941

U Zagrebu, dne 8 svibnja 1941

U smislu § 182 Zakona o činovnicima od 31 ožujka 1931., te čl. 2 Uredbe o službenim odnosima službenika od 12 listopada 1939

o d l u č u j e m ,

da se uposle kao nadničari kod povjereništva za javni red i sigurnost u Koprivnici

GJURO ŠAJATOVIĆ, kao zapovjednik straže,

PAVAO GAŽI, kao zamjenik zapovjednika straže

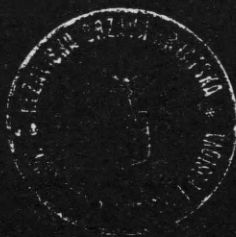
JOSIP NEMEC, kao voditelj pisarne,

FRANJO TROPŠEK, kao tabornik u Hlebinama,

MARTIN ŠESTAK, kao tabornik u Goli i

STJEPAN TETEC, kao tabornik u Novigradu,

uz nadnicu od 50.- dinara počamši od 25 travnja 1941.

Ministar unutarnjih poslova:

pješadijskog puka, koje su odstupale s granice kroz bilogorska sela. Ostaci pukova s područja Podravine i Bilogore koji su se povukli na istočne obronke Bilogore oko Pčelica 9. travnja pružili su snažan otpor njemačkim motoriziranim kolonama koje su nadirale u pravcu Daruvara, zaustavivši ih za kraće vrijeme. Do 10. travnja 1941. godine Nijemci su okupirali cijelo područje Podravine, te doveli na vlast svoje fašističke saveznike iz emigracije — ustaše.

Broj organiziranih ustaša na području Podravine bio je vrlo malen. Prema podacima kojima raspolazemo svega pet ustaša nalazilo se u emigraciji u Italiji,³¹ a po povratku samo se Martin Nemeć posebno angažirao na organizaciji ustaškog pokreta u Podravini. Pa, iako malobrojne, ustaše su u Podravini ipak uspjele, za relativno kratko vrijeme, uspostaviti vlast u sva tri kotara i općinama. Svakako da je Maćekov proglas od 10. travnja 1941., kojim poziva pristaše i organizacije HSS-a na lojalnost ustaškim vlastima, imao odjeka kod desnog krila stranke u Podravini, koje kompletno prelazi na ustašku stranu, zajedno sa Zaštitom.

Neposredno poslije proglašenja NDH, u Đurđevcu, Koprivnici i Ludbregu postavljeni su ustaški povjerenici. U Ludbregu, za kotar, postavljen je za povjerenika Josip Marković, a za Koprivnicu Martin Nemeć. Po dolasku u Koprivnicu Nemeć je osnovao posebno Povjerenstvo Glavnog ustaškog stana za grad i kotar Koprivnicu. Rješenjem MUP-a NDH od 5. svibnja 1941. Martin Nemeć je i službeno postavljen za ustaškog povjerenika toga Povjerenstva.³² I Povjerenstvo u Koprivnici i povjerenici u Đurđevcu i Ludbregu poduzeli su sve mjere za organiziranje ustaškog pokreta na svom području. Imenovali su ustaške povjerenike po selima, a u Đurđevcu, Koprivnici i Ludbregu i pojedinim općinskim centrima organizirane su ustaške straže. Ubrzo zatim uspostavljen je ustaški logor u Ludbregu na čelu s Tomom Gložničem, Josipom Markovićem i Perom Ivanekom, i ustaški tabori u Ludbregu, Malom Bukovcu, Martijancu i Rasinji.³³ Na području Koprivnice osnovani su tabori u Novigradu, Goli i Hlebinama³⁴ a na području Đurđevca u Đurđevcu, Virju i Pitomači.

Početak svibnja 1941. broj ustaša na terenu još je uvijek mali. U gradu Koprivnici bilo ih je deset, a u općinama Goli, Hlebinama i Novigradu Podravskom po pet. Najveći broj, njih 70, nalazi se u službi na straži u koncentracijom logoru »Danica«. Ustaški vrhovi nisu bili zadovoljni sa stanjem na području Koprivnice te su 4. lipnja 1941. imenovali za logornika u Koprivnici ustašu Nikolu Hermana. Njegovim imenovanjem ukinuto je Povjerenstvo, a stavljeno mu je u dužnost »da konačno provede organizaciju ustaša u kotaru Koprivnica i predloži ostale dužnosnike na imenovanje Glavnom ustaškom stanu«.³⁵ Iz nekoliko postojećih dokumenata može se vidjeti da je Nikola Herman

traženu organizaciju i sproveo predlažući GUS-u na imenovanje tabornike i rojnike kao i njihove zamjenike. Krajem srpnja 1941. godine dužnost logornika ustaškog logora u Koprivnici preuzima Stjepan Pižeta i ostaje na toj dužnosti do 19. rujna 1941. godine kada je imenovan ustaškim stožernikom Velike župe Bilogora u Bjelovaru.³⁶ On je 26. studenoga 1941. imenovan za ustaškog pouzdanika u logoru Koprivnica Ivana Šimića, dočasnika poglavničke tjelesne bojne. Od koprivničkih ustaša Martin Nemeć je upućen jedno vrijeme na rad u Ministarstvo unutrašnjih poslova NDH, Mijo Bzik je 9. srpnja 1941. imenovan poglavnikovim pobočnikom a 16. srpnja 1941. Andrija Betlehem doglavnikom.

Uporedo s organiziranjem ustaške organizacije, funkcionirale su i ustaške civilne vlasti. Prema administrativno-teritorijalnoj podjeli NDH na osnovu zakonske odredbe od 10. lipnja 1941. godine, Podravina je potpadala pod nov osnovane velike župe Bilogora sa sjedištem u Bjelovaru (11. kolovoza) i Zagorje, sa sjedištem u Varaždinu (15. srpnja). Na čelo ovih župa postavljeni su od strane Pavelića veliki župani Ivan Starčević (Bilogora) i Stjepan Uroić (Zagorje). Velike župe su se dijelile na kotarske oblasti, a ove na upravne općine. Pored ovih, gradovi su bili izuzeti kao posebne upravne jedinice. Kotarske oblasti Đurđevac i Koprivnica nalazile su se u sastavu Velike župe Bilogora, a Kotarska oblast Ludbreg u sastavu Velike župe Zagorje. Sve tri kotarske oblasti imale su 24 općine. Grad Koprivnica bio je izdvojen i neposredno potčinjen velikom županu.

Na čelu kotarskih oblasti nalazili su se kotarski predstojnici i to u Koprivnici Franjo Kečević a u Đurđevcu Milan Mrkalj.

Na čelu svake općine nalazio se načelnik. Načelnik grada Koprivnice bio je Stjepan Bešanić, a općine Ludbreg Rok Križanić.

Kotarski sudovi postojali su u Đurđevcu, Koprivnici i Ludbregu, a tokom srpnja 1941. imenovani su i suci.³⁷

U cilju održavanja reda i mira, odnosno ustaškog poretka, organizirano je oružništvo. U okviru Krilnog oružničkog zapovjedništva Bjelovar u Koprivnici se nalazio vod oružnika s postajama u Koprivnici, Drnju, Gotalovu, Goli, Ždali, Sokolovcu, Legradu, Đurđevcu, Jelačićevu i Virju. U sastavu oružničkog krila Varaždin nalazile su se oružničke postaje u Malom Bukovcu, Ludbregu i Rasinji. U Koprivnici je još bila gradska policija. Predstojnik gradskog redarstva u Koprivnici bio je do 25. lipnja 1941. godine Dragutin Funjak, koji je potom imenovan za zapovjednika željezničkog i pograničnog redarstva u Koprivnici.³⁸

Koprivnica se 1941. godine pretvara u garnizon. Najprije se, u rujnu, u Koprivnicu smješta 2. domobranska bojna 1. pješadijske pukovnije na čelu s vodnikom Ivanom Čaušem, kao zapovjednikom, a zatim u studenom, kao posadna jedinica dolazi 1. koturaška bojna, sa zapovjednikom Julijem Rešom, potpukovnikom.³⁹ U

studentom—prosincu 1941. godine u Koprivnici je za obavljanje posadne službe, odnosno za održavanje reda i sigurnosti, u satlnom garnizonu osnovano Posadno zapovjedništvo s odgovarajućim jedinicama.

Posebnu pažnju ustaše su posvetile uvlačenju omladine u svoje redove. I tu se u nekim mjestima osnivaju stožeri, logori i tabori ustaške mladeži i imenuju stožernici, logornici i tabornici, a održavaju se i razni tečajevi i smotre u Koprivnici. U studenom 1941. godine logor ustaške mladeži u Koprivnici počeo je izdavati list »ŽAP«, prilog »Koprivničkog Hrvata«, tjednih novina. Tečajevi prednaobrazbe i radne službe održani su u Koprivnici, Ludbregu i Đurđevcu; kroz njih se nastojalo zakonskim aktima prisiliti svu omladinu, u prvom redu učenike i učenice od 15 do 18 godina, da se uključe u ustaški pokret. Povjerenik ustaške mladeži za grad i kotar Koprivnicu bio je Branko Fistrović, a zapovjednik Julije Lečki.

U svoj pokret ustaše nastoje uvući i žene, te se početkom prosinca osnivaju i prve područnice Hrvatske žene (Koprivnica).

Oni postupno preuzimaju vlast i u pojedinim društvima, kao što su pjevačko društvo »Podravec« i »Domoljub« u Koprivnici, kao i pjevačka društva u Ludbregu i Đurđevcu, čiji onda članovi zajednički stupaju u ustaški pokret.

Posebna politika ustaša vodila se prema HSS-u u Podravini. Odmah u početku njima su se priključili pojedini desničari iz redova HSS-a i neke jedinice Građanske i seljačke zaštite. Zaštita se angažirala u razoružavanju starojugoslavenske vojske te prvim akcijama i hapšenjima u Podravini. Martin Nemeć je po mom mišljenju imao i zadatak da radi na likvidaciji HSZ u Koprivnici i Podravini. To se može zaključiti po tome, što je uhapsio Nikolu Novakovića, organizatora HSZ i dao ga strijeljati, a potom je pohapsio i ostale rukovodioce. Oni će tek kasnije, poslije polaganja zakletve na vjernost Poglavniku i ustaškoj NDH, biti pušteni iz zatvora. Slično je bilo i na području Đurđevca i Ludbrega. Tako je odmah u početku HSZ likvidiran kao rival u podjeli vlasti na području Podravine.

U želji da prošire bazu pokreta ustaše su nastojale da u njega uključe bivše predstavnike HSS-a s terena Podravine pa i cijele organizacije i rukovodstva HSS-a. Tokom lipnja izjavu o pristupanju u ustaški pokret dala je Kotarska organizacija HSS-a Đurđevac, a u toku kolovoza i rujna 1941. i Kotarska organizacija HSS-a Ludbreg i 15 mjesnih organizacija.⁴⁰ Poseban pritisak ustaše su provodile na Kotarsku organizaciju HSS-a u Koprivnici da pristupi ustaškom pokretu i da izjavu, upravo zato što je tu bilo najjače lijevo krilo na čelu s Mihovilom Pavlekom Miškinom. Nekoliko članova i samog Miškinu ustaše su hapsile pa puštale iz zatvora, želeći na taj način utjecati na njihovo izjašnjavanje. Ivan Kraljić, bivši narodni zastupnik za Koprivnicu, koji se od-

mah opredijelio za ustaški pokret, dao je u ime »bivše HSS-a stranke« 27. kolovoza 1941. izjavu o pristupu ustaškom pokretu. Međutim, ta izjava, prema izvještaju Kotarske oblasti Koprivnica, nema puno značenje pošto »... on sam ima vrlo malo pristaša za sobom od članova HSS-a«, dok »većinu, i to ogromnu većinu članova HSS-a imade za sobom Pavleku Mihovil, pa je od državnog interesa da na čelu s kotarskom organizacijom HSS-a (...) dade izjavu lojalnosti.«⁴¹ Tražena izjava data je 7. rujna 1941. godine ali se razlikovala od ostalih izjava u to vrijeme, kako po sadržaju tako i po tome koje je upućena.⁴²

Ustaška vlast je odmah u travnju otpočela s hapšenjima i odvođenjima komunista, Srba, Židova i Hrvata antifašista u logore, te prvim pojedinačnim i masovnim strijeljanjima. Svega par dana iza proglašenja NDH jedinice HSZ uhapsile su oko 500 Srba u novigradskoj općini od kojih je 40 poslije zatvora u Bjelovaru i Koprivnici otpremljeno u novoosnovani koncentracijski logor »Danicu«. U isto vrijeme uslijedila su hapšenja u Koprivnici, a krajem travnja izdaju se i prve odredbe protiv Židova u gradu. Dana 18. travnja 1941. u Koprivnicu iz Zagreba dolazi ustaša Martin Nemeć, s još nekoliko ustaša. On kao »Povjerenik Glavnog ustaškog stana za održavanje javnog poretka u Koprivnici« istog dana izdaje oglas kojim poziva građanstvo i sve osobe Zaštite da predaju oružje kao i svu nađenu opremu.⁴³ Istovremeno on poduzima sve mjere za organiziranje koncentracionog logora »Danica«, oduzima ključeve od Valka Dubravca, bivšeg službenika »Danice«, postavlja ustašu Pavla Gažija za zapovjednika ustaške straže u logoru, osniva posebno ustaško Povjerenstvo za grad i kotar Koprivnicu, organizira prehranu ustaša u Gradskoj bolnici i prijem novih ustaša. Već od 18. travnja 1941. počinju se u koncentracijski logor »Danicu«, najprije pojedinačno, a potom masovno, otpremati zatvorenici. Ustaše se pripremaju za prijem u logor većeg broja ljudi, te je 25. travnja primljeno u službu 67 stražara.⁴⁴ Za zapovjednika imenovan je Đuro Šajatović a za njegovog zamjenika Pavao Gaži. Tako je 1. svibnja 1941. godine »u službi na straži nad koncentracionim logorom u 'Danici' kod Koprivnice« bilo 70 ustaša stražara. Krajem travnja, pored veće grupe interniranih iz grada Koprivnice i kotara, u koncentracijski logor »Danicu« počinju stizati i prvi transporti iz drugih mjesta NDH. Tako je 28. i 29. travnja 1941. godine »preko Zagreba u logor 'Danicu' kraj Koprivnice« stiglo »500 pravoslavni seljaka« iz Grubišnog Polja koje je pohapsila zagrebačka policija 26. travnja 1941. godine.⁴⁵ Poslije toga, gotovo svakodnevno stižu transporti zatčenika Srba, Židova, Hrvata te komunista iz Bjelovara, Sarajeva, Siska, Zagreba, Karlovca, Ogulina i drugih mjesta NDH. Već 18. svibnja 1941. u logoru je bilo 1007 zatvorenika, 30. lipnja bilo je 2175 a 15. srpnja 2656 zatvorenika.⁴⁶ U isto vrijeme i broj stražara popeo se na više

VIII. TRANSPORT.

POPIS

1330

lica, koja su određena, da se interniraju u Koprivnicu.-

Red. br.	Prezime i ime	zanimanje	razlog internacije:
1/	<u>Medjo Milan</u>	težak	četnikovanje
2/	<u>Pandurević Vidak</u>	-n-	-n-
3/	<u>Milošević Jovo</u>	-n-	-n-
4/	<u>Dragosavljević Vaso</u>	-n-	-n-
5/	<u>Šoja Jovo</u>	-n-	-n-
6/	<u>Lončarević Ljubiša</u>	gostioničar	-n-
7/	<u>Šošlija Savo</u>	posjednik	-n-
8/	<u>Ivčić Rade</u>	stolar	-n-
9/	<u>Lazarević Ljubomir</u>	bravar	-n-
10/	<u>Gojković Ratko</u>	gostioničar	-n-

Sarajevo, 21 lipnja 1941.-

Po nalogu Ravnatelja,
Šef prezidijala:

[Signature]
 Putovstijem
 primitak 10. osoba
 u nika za logor Danica
 Ivan Repić

Dio popisa jednog od brojnih transporta zatočenika u »Danicu«

od 100. Prema obavijesti ustaškog povjerenika-logornika Nikole Hermana od 21. lipnja 1941. godine razriješeno je dužnosti osoblje ustaškog Povjereništva i razmješteno na nove dužnosti. Izvršen je raspored u koncentracionom logoru »Danica«. Za zapovjednika logora i ustaške straže imenovan je Đuro Šajatović, a za podzapovjednika Pavao Gaži. Za upravitelja imenovan je Ivan Horvat, dok je njegov zamjenik postao Branislav Krnjak. Dva dana kasnije Zapovjedništvo i Upraviteljstvo logora izdali su »Odredbu« kojom se uvodi administrativna služba i dežurstvo u logoru. U prvom dokumentu određuje se i odnos osoblja logora prema zatvorenicima. Tako je zapovjednik logora i straže dužan vršiti »najstroži nadzor nad pritvorenicima«, »nad cjelom okolinom logora 'Danica' (...) da se spriječi svaki pokušaj bijega pritvorenika, svaki doticaj pa i svaki razgovor, koji nije dozvoljen po svom povjereniku logorniku, — svako sakupljanje civilnih osoba u blizini logora 'Danica' i svako krijumčarenje pismenih ili usmenih vijesti po bilo kome iz logora ili u logor, — što sve odmah suzbiti u slučaju potrebe, ma i upotrebom oružja«, »svom strogoćom suzbijati (...) svako sastavljanje pritvorenika i dogovaranje«. Dok »dužnosnici logora ovlašteni su svim raspoloživim mjerama suzbiti i ugušiti svaki nered koji bi nastao među pritvorenicima, a bez propusnice ovog povjereništva, nitko ne može biti pušten u koncentrac. logor ni po kakvom poslu.«⁴⁷

Kako su se ove odredbe provodile u praksi, odnosno kako su se ustaše u »Danici« odnosile prema zatvorenicima, najbolje govore izjave zatvorenika. Iz njih se vidi da su ustaše zatvorenike maltretirale na razne način, tukle i mučile a više njih i ubile. Najveći dio zatočenika odvođen je u druge logore (Gospić i Jasenovac) gdje su većinom ubijeni. Do 15. srpnja 1941. godine od 2656 evidentiranih zatočenika 1960 internirano je u logor Gospić, a 76 pušteno na slobodu i otpraćeno u Zagreb. Pretpostavlja se da je kroz koncentracioni logor »Danicu« prošlo blizu 5600 zatočenika od kojih je oko 200 pušteno na slobodu. Najveći broj logoraša činili su srpski seljaci, Hrvati, te Židovi, komunisti svih nacionalnosti, Romi i dio pristalica HSS-a. Kroz logor su prošle i neke značajnije ličnosti iz radničkog pokreta i nekoliko članova CK KPH, okružnih komiteta (Bjelovar, Varaždin) i veći broj komunista. Samo malom broju njih uspjelo se spasiti iz »Danice«.⁴⁸

I na području Ludbrega već u travnju dolazi do hapšenja pojedinih komunista, Židova i Srba. Među prvima uhapšeni su dr. Oto Špigler i Ivan Šajer, 20. travnja uhapšeni su Branko Vitanović, Marko Kovačević, Vlado Savić, Vladimir Kudina i još neki Srbi u kotaru Ludbreg; 21. travnja uhapšeni su komunisti Vlado Mađarić i Stjepan Kučić, a 27. travnja ponovljena su hapšenja u Belanovu selu, Čukovcu i Ivančecu. Većina uhapšenih internirana je u Lepoglavu,⁴⁹ a ostali u logor »Danicu«. Nared-

nih mjeseci teror na području kotara Ludbreg sve se više nastavlja, u prvom redu prema Židovima, Srbima i komunistima. U židovskim radnjama određeni su ustaški povjerenici, zaplijenjen im je novac — morali su nositi žute trake, a izdaju se i posebni akti upereni protiv njih. Tih dana uslijedila su nova hapšenja te je prema izvještaju ustaškog logora Ludbreg iz Ludbrega otpremljeno, 22. srpnja 1941. godine, 29 Židova i 26 Srba (iz Čukovca, Torčeca, Segovine, Stare Plavnice i Rasinje) u logor, te se prilaže i popis istih.⁵⁰

Hapšenja su se odvijala i na području kotara Đurđevac.

Posebna vrsta terora na ovom području bilo je iseljavanje i pokrštaivanje srpskog stanovništva u Podravini. U Bjelovaru je 7. srpnja 1941. osnovan je iseljenički logor na čelu kojeg se kao zapovjednik nalazio Stanko Ostojić, pješ. poručnik. Redovito iseljavanje srpskog stanovništva Podravine preko iseljeničkog logora u Bjelovaru započelo je 1. kolovoza i trajalo do 28. rujna 1941., kada je prekinuto. Kroz cijelo to vrijeme srpsko stanovništvo je hapšeno i u grupama sprovedeno u sabirni logor u Bjelovaru. Kroz logor je, prema službenoj statistici, iseljeno 4693 osobe (2139 muškaraca, 2252 žene i 302 djece ispod četiri godine) od čega s područja kotara Đurđevac 85, Koprivnica 142 i Ludbreg 486 Srba. Na imanja iseljenih ustaše su naselile koloniste i izvjestan broj iseljenih Slovenaca.⁵¹

U sva tri kotara, pod pritiskom ustaškog terora, pokršten je izvjestan broj srpskog stanovništva, ali ne raspoložemo trenutno bližim podacima.

Odmah poslije proglašenja NDH ustaše hapse i otpremaju u »Danicu« veću grupu koprivničkih Židova. Već 5. svibnja 1941. u sve 42 trgovačke radnje na području koprivničkog kotara postavljeni su povjerenici. Ubrzo su Židovi pohapšeni i otpremljeni u koncentracione logore »Danica« i Jasenovac. Prema jednom sačuvanom popisu Židova u Jasenovcu iz 1941. godine iz Podravine je navedeno ukupno 85, od čega s područja koprivničkog kotara 70, lubreškog 14 i đurđevačkog 1. Jedan dio Židovki s djecom upućen je u logor »Krušćicu« kod Travnika, te premješten u novoosnovani logor u Loborgradu kod Zlatara. Tu su iz Podravine bile ukupno 92 Židovke. Do travnja 1942. umrlo je 19 Židovki iz Podravine. Prema podacima Zemaljske komisije za ratne zločine ukupno je s područja Podravine likvidiran 331 Židov, od toga s područja koprivničkog kotara 256, lubreškog 66 i đurđevačkog 9 osoba.⁵²

U srpnju 1941. godine ustaše su pristupile uništenju Roma na području koprivničkog kotara. Više od 300 Roma s područja Gole likvidirano je, samo Romi kod Sokolovca ostali su zahvaljujući tome što Jakob Pirjavec, zapovjednik oružničke postaje u Sokolovcu nije izvršio naređenje.

USTAŠKO POVJERLJIVOST ZA GRAD I KOTAR KOPRIVNICU - UPRAVITELJSTVO
KONCENTRACIONOG LOGORA "DANICA" UKOPRIVNICI.

Broj 111 /1941.

Koprivnica, 23.VI.1941.

413

O D R E D B A

SLUŽBUJUĆI U UPRAVITELJSTVU I ZAPOVJEDNIŠTVU
KONCENTRACIONOG LOGORA "DANICA"

Budući se pokazala potreba da se u logoru "Danica" uvede koli administrativna služba koli i vojnička to se u duhu vojničkih načela određuje po Upraviteljstvu i Zapovjedništvu da se vrši služba po službujućem, koji za vrijeme kada nema u kancelarijama Upraviteljstva ili zapovjedništva nikog, prima sve što dolazi od kojih nadležstva itelefonske naloge i pozive.

Isti je dužan vršiti nadzor nad svima stražarima, vodnicima, rojnicima i uopće se brinuti i podnositi izvještaj Upraviteljstvu i zapovjedništvu svakog dana u jutro u 8 sati o stvarima koja su se toga dana ili noći dogodila.

Služba službujućeg traje od 9 sati a traje 24 sata, pa isti ima de poslije toga roka slobodno vrijeme za spavanje od 24 sata.

Službujući imade u slučaju da netko dolazi od Viših pretpostavljenih vlasti javiti svome Zapovjedniku ili Upravitelju stanje straže, stanje interniraca zdravih i bolesnih, teko da isti mogu podnijeti izvještaj svome pretpostavljenom starješini.

ODREĐUJU SE SLUŽBUJUĆI U DNEVNOJ ZAPOVJEDI:

USTAŠA VODNIK ANDRIJA ŠALBULA, 23.VI.1941. ponedjeljak
USTAŠA VODNIK STJEPAN ZGORELEC, 24.VI.1941. utorak
USTAŠA ROJNIK GJURO SOKODJI, 25.VI.1941. srijeda
USTAŠA ROJNIK MARKO NELEC, 26.VI.1941. četvrtak
USTAŠA ROJNIK MATO GREGURAN, 27.VI.1941. petak
USTAŠA ROJNIK MARTIN ŠMIGOVEC, 28.VI.1941. subota
USTAŠA ROJNIK MARTIN KHASONJA, 29.VI.1941. nedjelja

Svaki službujući imade se držati točno propisa gore navedenih a slijedeće dani isto dolaze po gornjem rasporedu.

USTAŠA ROJNIK JOSIP NELEC, -ostavlja se na raspolaganje, tako da ukoliko koji od gornjih nebi kojeg dana mogao da bude, da ga isti zamjeni. Ali zamjena se može samo izvršiti po 1 dan u tjednu pa Ustaši rojniku Josipu Hemcu.

U KANCELARIJI UPRAVITELJSTVA BITI ĆE SLUŽBUJUĆI JEDNE NEDJELJE KVAN HORVAT, upravitelj a druge nedjelje njegov zamjenik Branislav Krnjak i to samo kroz vrijeme od 9 do 11 sati, a nakon toga imadu predati službujućem dužnost.

U KANCELARIJI USTAŠKOG ZAPOVJEDNIŠTVA BITI ĆE JEDNE NEDJELJE GJURO SAJATOVIĆ, zapovjednik, a druge nedjelje poZapovjednik PAVAO GAZI. ~~Kvan Horvat~~ i to za vrijeme od 9 do 11 sati, a nakon čega imadu predati dužnost službujućem.

Gornja odredbe imadu se držati svi spomenuti pod vlastitom odgovornošću.

ZA DOMSPREMNI !
ZAPOVJEDNIK STRAŽE:

UPRAVITELJ:

Odredba upraviteljstva i zapovjedništva koncentracionog logora »Danica« o dežurstvu i administrativnoj službi u logoru

Ustaško povjereništvo za javni red i sigurnost u Koprivnici

Broj 1107 1941.

Koprivnica, dne 24. VII. 1941 1941.

Predstojništvo grad. redarstva
Gradskom općinskom poglavarstvu
Klanjec

1.) Ime i prezime:	<i>Augustinčić August</i> <i>Katelin</i>
2.) Rođenja: dan, mjesec, godina i mjesto:	<i>11. prosinca 1895</i> <i>Klanjec</i>
3.) Zavičajna općina i kotar:	<i>Klanjec - Her. nat. Nag.</i>
4.) Mjesto zadnjeg stanovanja i kotar:	<i>Klanjec</i>
5.) Mjesto i dan uhićenja	<i>28. travnja Klanjec</i>

Gore imenovani nalazi se interniran u koncentracionom logoru „Danica“ u Koprivnici.

Umoljava se naslov da izvijesti ovo povjereništvo zašto je imenovani uhićen i interniran, i da se navedu sva djela i dokazi kojima se utvrđuje njegova krivnja. Preporuča se obavijestiti se i kod tamošnje Ustaške organizacije.

Prigodom daljnjeg upućivanja uhićenika i kažnjenika u ovaj koncentracioni logor, moli, se naslov za svakoga pojedinca istovremeno i prema gornjem podatke dostavi.

ZA DOM SPREMNI!

Povjerenik-logornik:

M. R. R. Pišek, v. d.

1433

Izjava od strane žitelja Mesta teritorije u općini
 slatkovodnim putovima a također i u utroba
 i ustranom izričito teritorijem razumijevajući da je
 utrobenik nalazeći se pitoresu u logu Gornji.
 Svoj dolaz i poznati usjed i drug. Milutin Petrović
 h. b. 23. iz Mestica opštine Slatkova u vreme
 privredne uvek pobornu na svakom mestu i u
 svakom susretu sermo ugledu edues. Fe kao kabe
 ni i nikakvim svojim desudaryim činom ejelam
 niti yecima potarae sto bi utjecelo na štete štetskih
 štarda. Nije bio u nikakvim organizacijama pa
 stoga potpisati molimo slavu. pažo ištec da potpisu
 knolbi i stoga Milutin Petrović ovu izjavu.
 Fe da ga pusti uer slobodu.

1/10

izjavu:

Milutin Petrović
 Mestica Slatkova
Pero Jovan

Dolje potpisani seljani iz Gornjih Sredica, vjere rimokatoličke, Hrvati potpisom vlastoručnim potvrđujemo, da su molbeni navodi Zorice Natalije naše susedjanke istiniti i da se njezin suprug Zorica Nikola nije nikad oja- jesio o hrvatski narod.-

U Gornjih Sredica, dana 5. srpnja 1941.

~~Martin Matić~~
Parag Josip
Lokonaj Stjepan
~~Parag Matern~~
Parag Stivo
Stjepan Kalj
Mato Lovreni
Vinko Lovreni
Vinko Ivani
Andrija Gredišnjak
Vinko Pistek

Martin Matić
Mati Matić
Rauel Josip
Matlić Franjo
Rac K. Jan
Gredišnja Mato
Stivo Landšteiner
Mato Landšteiner
Loncar Ivanimir

Faksimili s vlastoručnim potpisima Hrvata koji su zahtijevali puštanje na slobodu zatočenika Srba

Početak travnja 1941. godine bilo je u Podravini 18 partijskih organizacija sa 91 članom, te 2 organizacije SKOJ-a sa 17 članova. U travnju su članovi Partije, prema direktivama okružnih komiteta Bjelovar i Varaždin, vodili na terenu agitaciju za odlazak u vojsku i pružanje otpora okupatoru te ih je većina otišla u vojsku. Iako je na nekoliko mjesta u Podravini, inicijativom pojedinih oficira i komunista, pružen otpor njemačkim fašističkim osvajačima, ipak se nije moglo zaustaviti opće rasulo fronta i starojugoslavenske vojske, pod udarom napadača i akcijama petokolonaša i ustaša. Čini mi se da upravo u tim odlučnim trenucima komunisti nisu uspjeli preuzeti inicijativu u svoje ruke, te nisu iskoristili priliku da se izvrsno naoružaju. Direktiva o skupljanju oružja nije stigla do većine partijskih organizacija u Podravini, te je s obzirom na mogućnosti, prikupljeno malo oružja. U travnju, partijska ćelija u Semovcima spremila je šest komada pušaka i nekoliko tisuća metaka, a Petar Ljubić, sekretar partijske ćelije u Virju 40 pušaka, dva puškomitraljeza, jedan sanduk sanitetskog materijala, 5000 mauzer metaka i desetak raketnih pištolja. Na području Koprivnice skupljeno je svega nekoliko komada oružja i municije.

Već u travnju uslijedila su hapšenja pojedinih komunista u Podravini od strane ustaša. Hapšenjima su bili zahvaćeni i neki članovi okružnih komiteta KPH Bjelovar i Varaždin. Prva nastojanja preostalih članova tih komiteta bila su usmjerena na uspostavljanje veze sa CK KPH, s ciljem dobivanja daljih direktiva za rad, te veza s organizacijama na terenu. Vezu OK KPH Bjelovar sa CK KPH uspostavio je dr. Pavle Gregorić, delegat CK KPH, 15. ili 16. travnja 1941. godine, dolaskom u Bjelovar.⁵³ On je odmah drugog dana održao uže savjetovanje sa članovima Okružnog komiteta. Poslije analize političke situacije i organizacijskog stanja u okrugu zaključeno je da se poduzmu efikasnije mjere za čuvanje kadrova od bespobitnog hapšenja — tj. da se svi moraju povući u ilegalnost, da se mora izvršiti povezivanje partijskih organizacija na terenu s kotarskim komitetima, ovih sa OK, te da se također mora pomoći simpatizerima i kroz zadatke privući ih u organizaciju, a zatim održati okružnu konferenciju.

Na slijedećem sastanku OK KPH Bjelovar, održanom 31. travnja ili 1. svibnja 1941. godine, dr. Pavle Gregorić dao je u zadatak da se OK popuni članovima Kotarsko-gradskog komiteta Bjelovar i da se što prije poveže s kotarskim komitetima. Tada je Kasim Čehajić Turčin, sekretar OK, dobio zadatak da obiđe kotar Koprivnicu i da sredi stanje u Kotarskom komitetu i partijskim jedinicama. Slijedećih dana Kasim Čehajić je dolazio u Koprivnicu, gdje se sastajao s članovima Kotarskog komiteta i pojedinih partijskih organizacija, te se upoznao sa situacijom u kotaru i prenio članstvu zadatke u tadašnjoj situaciji. On je 15. svibnja 1941.

godine sazvaio savjetovanje komunista koprivničkog kotara koje je i održano između sela Koprivnički Bregi i Borovljana.⁵⁴ Na savjetovanju je ukazano da je potrebno poduzeti sve mjere i izvršiti pripreme za predstojeću borbu protiv okupatora i ustaša koja će se voditi pod rukovodstvom komunista. Zaključeno je da se uz pojačanu konspiraciju prošire postojeće partijske organizacije i osnivaju nove, od ljudi spremnih za borbu protiv ustaških vlasti i fašizma, da se prikuplja oružje i municija i sprema na sigurna mjesta, da se pride osnivanju udarnih grupa, da se među ljudima provodi agitacija da ne odlaze u domobrane, da se privuče lijevo krilo HSS-a, a desno raskrinkava kao izdajice naroda i da se odmah započnu akcije protiv neprijatelja. Tu je izabran novi Kotarski komitet KPH Koprivnica s Tomom Gregurekom, sekretarom i Franjom Mrazom, organizacijskim sekretarom, koji su izabrani i za delegate za Okružnu konferenciju s tim da podnesu izvještaj i za kotar Đurđevac, gdje još nije bio osnovan kotarski komitet.

Na sastanku OK KPH Bjelovar, održanom 16. svibnja 1941. godine Kasim Čehajić Turčin podnio je izvještaj o stanju partijskih organizacija u koprivničkom i đurđevačkom kotaru, prilikama na terenu i kotarskoj partijskoj konferenciji. Na sastanku, kojem je prisustvovao i dr. Pavle Gregorić, odlučeno je da se Okružna konferencija održi početkom lipnja. Na slijedećem sastanku OK KPH Bjelovar od 31. svibnja 1941. godine odlučeno je da to bude 5. lipnja na Kalniku, o čemu su odmah obaviješteni delegati.

Konferencija je održana 5. lipnja 1941. godine u planinarskom domu na Kalniku, a prisustvovalo joj je 19 delegata. Uvodno izlaganje o općoj političkoj i vojnoj situaciji u Jugoslaviji i svijetu, te o neposrednim pripremama za oružani ustanak, podnio je dr. Pavle Gregorić, delegat CK KPH. Sekretar OK KPH Bjelovar Kasim Čehajić Turčin podnio je izvještaj o političkim prilikama i organizacijskom stanju Partije i SKOJ-a u okrugu. Politički i organizacijski izvještaj za koprivnički i đurđevački kotar podnio je Tomo Gregurek, sekretar KK KPH Koprivnica. U izvještajima je konstatirano da je Partija na području Koprivnice i Đurđevca sačuvala svoje redove iako je njen politički utjecaj sužen. Konstatirana je podvojenost u redovima HSS-a između profašista i ljevičara, kao i to da stanovništvo na terenu ne odobrava teror ustaša. Na konferenciji je izabran novi Okružni komitet KPH Bjelovar, s Kasimom Čehajićem, kao sekretarom. Na kraju, nakon što je razmotrena direktiva u vezi priprema za oružani ustanak, konferencija je donijela slijedeće zaključke: da sve partijske i skojevske organizacije u okrugu odmah poduzmu sve pripreme za organiziranje oružane borbe protiv okupatora i domaćih izdajnika — prikupljanje oružja i vojne opreme, sekretari OK KPH i OK SKOJ-a Bjelovar za-

duženi za vojna pitanja preselit će u zajedničku ilegalnu bazu u Bilo-gori iz koje će moći održavati veze i koordinirati, odnosno rukovoditi cjelokupnom aktivnošću u okrugu, a pristupit će se osnivanju oružanih partizanskih grupa.⁵⁵

U cilju realizacije odluka s II. okružne konferencije pristupilo se radu na terenu. Od 10—20. lipnja 1941. godine u Virovskim vinogradima održano je partijsko savjetovanje s članovima Partije iz kotara Đurđevac, kojem je prisustvovao sekretar OK KPH Bjelovar Kasim Cehajić. Na sastanku su razmatrani zaključci s II. okružne konferencije OK u vezi s pripremama za oružani ustanak. Formirano je privremeno partijsko povjereništvo sa zadatkom da rukovodi ostvarivanjem usvojenih odluka i da pripremi osnivačku konferenciju Kotarskog komiteta KPH Đurđevac.⁵⁶

Na području kopriwničkog kotara komunisti su nastojali međusobno se povezati u cilju jedinstvenog stava i bolje suradnje, a nastojali su se povezati i sa simpatizerima KP i članovima lijevog krila HSS-a na terenu. Tada je tokom lipnja održano nekoliko povremenih sastanaka Kotarskog komiteta i partijskih organizacija na kojima su primani novi članovi KP, raspravljalo se o situaciji u zemlji, zlodjelima ustaša, o borbi protiv okupatora i dr.

Istoga dana, 22. lipnja 1941. godine kada je fašistička Njemačka napala SSSR, Okružni komitet KPH i OK SKOJ-a Bjelovar preselili su svoja sjedišta u ilegalnu bazu u šumi Bedenik kraj sela Hrgovljana, oko 6 km od Bjelovara. Slijedećih dana održana je sjednica Okružnog komiteta u Starim Skucanima na kojoj je razrađen plan osnivanja partizanskih grupa i utvrđena njihova lokacija. Okružni komitet KPH Bjelovar do početka srpnja 1941. godine, uspostavivši redovite veze od CK KPH, te KK KPH i partijskih organizacija, izvršio je sve pripreme za ustanak, razradio plan osnivanja i lokaciju partizanskih grupa.

Rat i okupacija prekinuli su na kratko vezu između članova OK KPH Varaždin, radi toga što su gotovo svi njegovi članovi otišli u vojsku. Odmah po povratku iz vojske sekretar Okružnog komiteta Josip Hrnčević održao je sastanak s nekoliko članova Komiteta i Partije na kojem se raspravljalo o budnosti članova Partije kako bi se izbjegla hapšenja, o skrivanju oružja (kako onoga koje su pojedini članovi KP donijeli iz vojske tako i onoga od simpatizera), agitirajući među njima da ga ne predaju, o ponovnom uspostavljanju prekinutih veza između OK i KK, te KK i partijskih ćelija. Međutim, i pored opreznosti, uhapšeni su članovi komiteta Hugo Kohn, koji je interniran u koncentracioni logor »Kerestinec« i Gabrijel Santo, interniran je koncentracioni logor »Danica«. Florijan Bobić se od hapšenja sklonio u Majšperk, a Stjepan Hajdarević i Josip Bajkovec su se nalazili na partijskom radu u Međimurju. Od članova OK ostali su samo sekretar Josip Hrnčević i član Beška Frntić. No i pored

toga, već krajem travnja i početkom svibnja, uspostavljena je veza sa CK KPH u Zagrebu i s kotarskim komitetima na terenu. Okružni komitet KPH Varaždin umnožio je na gešteter proglas CK KPJ od 15. travnja 1941. godine i Proglas CK KPH od travnja 1941. godine, koji su rastureni po terenu.

Na području kotara Ludbreg spremljeno je oko 60 mauzera, jedan puškomitraljez, nešto municije i bombi. Međutim, iza proglasa okupatora i ustaša o obveznoj predaji oružja i vojne opreme uz prijetnje smrti, jedan dio rodoljuba i članova Partije bacio je oružje u vodu ili ga je predao. Odmah poslije prvih hapšenja nekolicine komunisti s područja ludbreškog kotara, ostali komunisti bili su na oprezu i povukli su se u ilegalnost, ali, uspostavili su međusobne veze i veze sa OK KPH Varaždin, te pristupili izvršavanju zadataka, rasturanju letaka, skupljanju oružja, uspostavljanju veza sa simpatizerima, sređivanje partijskih organizacija, primanje novih članova i osnivanje novih organizacija. Broj partijskih ćelija povećan je iz travnja 1941. godine od šest, sa 42 člana, na osam s 56 članova i jednom simpatizerskom grupom u selu Globočec koju je činilo sedam članova. Zanimljivo je napomenuti da su od ukupnog broja 44 člana bila po socijalnoj strukturi seljaci, sedam članova radnici, četiri obrtnici i jedan učenik, a po nacionalnoj strukturi svi Hrvati.⁵⁷

Iz Zagreba u Varaždin 1. lipnja 1941. godine putuje Karlo Mrazović Gašpar, kao delegat CK KPH, da upozna situaciju na terenu varaždinskog okruga i pomogne Okružnom komitetu u radu i pripremama za ustanak.⁵⁸ On ponovo dolazi u Varaždin nekoliko dana poslije napada Njemačke na SSSR, s lecima CK KPH i govorom Molotova u povodu napada na SSSR. Obavijestio je Okružni komitet o novonastaloj situaciji i predložio da se odmah održi sastanak partijskog aktiva na kojem će se sačiniti plan o prvim akcijama. Sastanak je održan 28. lipnja 1941. godine kod sela Turčina (a nastavljen u noći kraj potoka Plitvice). Pored Karla Mrazovića, sastanku su još prisustvovali sekretar OK Josip Hrnčević i članovi Partije Franjo Beli, Andrija Frntić i Franjo Žitnjak.⁵⁹ Dogovoreno je da se što prije otpočne s diverzijama na željeznici i PTT vezama, a još iste noći da se po terenu rasparča letak CK KPH povodom napada Njemačke na SSSR, te govor Molotova. Leci su istu večer i rasparčani po terenu (Varaždin, Ludbreg, Ivanec i Novi Marof). Kao odgovor na to ustaše su, i pored njihove opreznosti, uhapsile sudionike sastanka u Turčinu: Franju Beloga, Franju Žitnjaka i još troje aktivista. Na upozorenje Karla Mrazovića, sekretar OK KPH Varaždin sklonio se na izvjesno vrijeme izvan Varaždina, u Bjelovar i Novu Raču, odakle se vraća za desetak dana. U isto vrijeme pobjegao je iz logora »Danica« Gabrijel Santo, član OK. U srpnju se nastavljaju hapšenja u Međimurju, Novom Marofu i Varaždinu. Međutim, i pored

toga poduzimaju se mjere za osnivanje prvih udarnih grupa i početak diverzija. U takvoj situaciji sekretar CK KPH Rade Končar, u srpnju, na partijski rad u varaždinski okrug s drugom Karlom Mrazovićem upućuje Stjepana Ivića Malog.

Neposredno poslije odluke CK KPJ od 4. srpnja 1941. godine o podizanju oružanog ustanka, OK KPH Bjelovar, primivši direktivu o tome, odmah je pristupio osnivanju planom predviđenih partizanskih grupa i razvijanju borbene aktivnosti. Prvo je osnovana Bjelovarska partizanska grupa a zatim Kalnička, Brestovačko-ivanska, Javorovačka i Papučko-krndijska.⁶⁰ U razmatranju čemo se zadržati samo na Javorovačkoj, Kalničkoj i Bjelovarskoj partizanskoj grupi, prvoj zato što je to jedina grupa koja je osnovana na području Podravine, a ostale dvije zato što su djelovale i na području Podravine ili u neposrednoj blizini.

Javorovačka partizanska grupa osnovana je 15. kolovoza 1941. godine od pet boraca. Osnovao ju je Milivoj Marijan, član OK SKOJ-a Bjelovar, pošto je pušten iz zatvora, a pored njega, kao komandira, sačinjavali su je još: Branko Halapa, Nikola Marinković, Pero Prijic i Jovo Vujčić. Grupa nije imala neki vojno-formacijski karakter, već je uglavnom djelovala na političkom planu, u vezi širenja ustanka u okolnim srpskim selima. Kod izvođenja akcija oslanjala se na još desetak komunista i skojevaca iz Borovljana, Plavšince, Novigrada Podravskog, Srdinca i Vlajsava. Poslije akcije na Novigrad Podravski zajedno s Bjelovarsko-varaždinskom partizanskom grupom, 27. studenoga 1941. godine uhapšeno je trinaest njenih aktivnih suradnika koji su zatim strijeljani, a tri člana su se priključila Kalničkoj grupi, dok su dva ostala na terenu, te su 1942. uhapšena od strane ustaša i strijeljana.

Kalnička partizanska grupa osnovana je početkom kolovoza 1941. na Jasenovom brdu iznad Vojakovačkog Osijeka. Sačinjavali su je Mileva Cetušić - Šojka, Simo, Marijan, Branko, Miloš i Slavko Vitanović te Blagoje Janković. Sredinom kolovoza u grupu se uključilo 13 članova Partije, SKOJ-a i simpatizera koji su pobjegli iz križevačkog zatvora. Kasnije je u nju uključeno još nekoliko dobrovoljaca, tako da je potkraj 1941. godine imala 28 boraca i bila najbrojnija grupa u Podravini, ali istovremeno jedna od najaktivnijih. Grupa je uspostavila odlične obavještajne veze, izgradila dvije zemunice na Jasenovom brdu i tu prezimila. Prilikom pokušaja spajanja Brestovačko-ivanske s Kalničkom partizanskom grupom, došlo je 7. kolovoza 1941. godine do borbe kod Carevdara. U borbi je ubijen Franjo Horvatić, a grupa je razbijena. Do Kalničke partizanske grupe probili su se samo Kasim Čehajić-Turčin i Stjepan Iveković. Bila je to prva oružana borba između partizana i ustaša.

Bjelovarska partizanska grupa⁶¹ osnovana je 10. srpnja 1941. godine u šumi Bedenik od šest boraca i to: Gustav Perl Benda, Đuka Prilika,

Mato Kirin, Marija Kapusta, a nešto kasnije Branko Bogojević i Bogdan Jelača. Marija Kapusta vraćena je na rad u ilegalnost kao i Mato Kirin, koji je na tom zadatku i uhapšen od ustaša 2. rujna 1941. godine u Kapeli. Oružana grupa nije u početku provodila nikakve vojne akcije već je imala zadatak osiguravati bazu OK KPH Bjelovar i omogućiti nesmetane veze s terenom. U Bjelovarsku partizansku grupu uključuju se 15. kolovoza 1941. god. borci Varaždinske partizanske grupe: Gabrijel Santo, Vilko Jurec, August Kobal, Antun Blažić i Franjo Hladnić dok je šesti član grupe Andrija Frnić, zbog bolesti, ostao raditi na terenu oko Varaždina. Grupu je s područja Ludbrega u bazu OK KPH Bjelovar doveo Franjo Gajski, član OK.

Još prije dolaska varaždinske grupe OK KPH Bjelovar odlučio je da se Bjelovarskoj partizanskoj grupi pridruži i dio boraca Kalničke partizanske grupe. Taj zadatak trebao je izvršiti Gustav Perl Benda. On je 16. kolovoza 1941. godine doveo u Bjelovarsku partizansku grupu samo Franju Marenčica, Blagoja Jankovića i Branka Vitanovića. Usput su likvidirali, po danu, ustaškog stražara na mostu preko Glogovce kod Carevdara, oduzevši mu karabin.⁶² Tako je propao pokušaj spajanja ovih dviju grupa.

Bjelovarskoj se partizanskoj grupi, 27. kolovoza 1941. godine, priključilo šest boraca Zagrebačkog partizanskog odreda i to: Ante Dobrila, Petar Biškup Veno, Ivan Kuzmijak, Đuro Mirković, Branko Šragalj i Zdravko Pećar. Grupa se poslije sukoba sa žandarmerijskom patrolom u šumi Divljača kod Sesveta 19. kolovoza 1941. povukla prema Dugom Selu, a zatim Bjelovaru. Na putu ustašama su pali u ruke Silvio Pelcl, komandir grupe, te Zvonimir Komarica i Branko Špalj. Od boraca koji su stigli u bazu OK KPH Bjelovar Zdravko Pećar je zbog bolesti morao na liječenje, a Ante Dobrila, pošto je kooptiran u OK, upućen je na partijski rad u đurđevački kotar, a od 13. do 28. studenoga 1941. godine i u bolnicu u Bjelovar. Tako su se u Bjelovarsku partizansku grupu uključila samo četiri borca.⁶³

Zbog blizine Bjelovara, te pojačanih veza, krajem kolovoza 1941. godine baza OK KPH Bjelovar preseljena je u Gornje Sredice i smještena u kuću sekretara tamošnje ćelije Zvonka Lončara, gdje je ostala do početka studenoga.

Tako je nastala grupa od 16 boraca, naoružana sa 16 pušaka, nekoliko pištolja i bombi. Grupa se smjestila iznad baze OK u šumu prema Podgarcima. Tu je sekretar OK KPH Bjelovar Kasim Čehajić Turčin održao s grupom sastanak, govorio joj o borbi i poteškoćama koje borce očekuju. Zatim je za komandira izabran Gustav Perl Benda, za komesara Franjo Marenčić a za partijskog sekretara ćelije grupe Gabrijel Santo. Tu su grupu posjećivali drugovi iz OK KPH Bjelovar i informirali je o političkoj situaciji u zemlji i svijetu. Samostalne veze partizana bile su ograničene na samo nekoliko

Kasim Čehajić-Turčin sekretar OK KPH Bjelovar, jedan od organizatora ustanka u Podravini

seljaka iz okolice. Opskrba grupe bila je otežana, a količina sanitetskog materijala nedovoljna. Zbog nepoznavanja terena, nedostatka veza i očekivanih teškoća, grupu su samovoljno napustili Branko Vitanović, Blagoje Janković i August Kobal.

Početkom rujna, OK KPH Bjelovar pripremio je zauzimanje žandarmerijske stanice u Kapeli, uz suradnju partijske ćelije iz Kapele. Međutim, do akcije nije došlo, jer su članovi ćelije, uplašivši se represalija, prekinuli vezu, tj. nisu poslali vodiče, a partizani nisu poznavali teren. Međutim, kako je grupa već bila u pokretu, produžila je prema Velikom Trojstvu i napala željezničku stanicu (5. rujna 1941. god.). Razoružan je jedan stražar održan govorom nekolicini domobrana, koji su se tamo našli, demolirana stanica, prekinute PTT veze, a po selu su razdijeljeni leci, pisani rukom u kojima se govorilo o ciljevima borbe, o tome tko su i za što se bore partizani.⁶⁴

Ustaše su odmah intervenirale te je za partizanima upućena »potjera od oružništva, redarstva i 70 ustaša«. Ova potjera se 6. rujna 1941. godine sukobila s Bilogorskom oružanom grupom u Bačkovici, koja se tu prebacila da uspostavi vezu s Bjelovarskom i Severinskom grupom. U toj borbi jedan je ustaša ubijen kao i jedan općinski stražar, a dvojica ustaša bila su ranjena. U neravnopravnoj borbi ginu Đuro Kljajić i Stevo Pavić, dok se Nikola Dančilović probio iz obruča i pobjegao.⁶⁵ On se sa Geodenom Bogdanovićem Gecom slijedećih dana uputio prema Bjelovarskoj partizanskoj grupi koja se tih dana nalazila na području Orovca i Severina. Tu su s njom uspostavili vezu, saznali o ciljevima, zadacima i načinu vođenja borbe.

Poslije napada na Trojstvo opasnost od ustaša povećala se; oni su se grupirali po selima i držali zasjede. Tako su noću 7/8. rujna 1941. godine u takvu zasjedu, u selu Kašljavcu, upali Đuka Prilika i Franjo Marenčić, kad su pokušali uspostaviti veze i nabaviti hranu za Bjelovarsku grupu. Marenčić se uspio odmah izvući a Prilika je bio uhvaćen. Kako mu nisu prošli skriveni pištolj uspio je ubiti ustašu čuvara i pobjeći.⁶⁶ Ostao je bez veze s grupom i uspio joj se priključiti na putu za Ludbreg. Bjelovarska partizanska grupa ipak je uspostavila vezu s partijskom organizacijom u Severinu od koje grupa dobiva hranu. Tu je uspostavljena veza s Bilogorskom i Severinskom oružanom grupom te je noću 10/11. studenoga 1941. godine izvršen zajednički napad na ustaškog tabornika Josipa Halapu u Orovcu, u kojem je Halapa ubijen. I tom su prilikom po selu podijeljeni leci pisani rukom.⁶⁷ Poslije te akcije Bjelovarska partizanska grupa prebacila se na sektor oko Podgoraca, dok su Bilogorska i Severinska grupa nastavile i dalje djelovati samostalno.

Od Podgoraca, Bjelovarska partizanska grupa se, poslije kraćeg odmora, u dogovoru s OK KPH Bjelovar, zbog problema hrane, veza i pojačane aktivnosti neprijatelja, uputila na teren Ludbrega, gdje su postojale partijske veze. Marš je bio težak s obzirom na nepoznavanje terena, nedostatak hrane, kretanje isključivo noću, i završio je krajem rujna. Stigavši na teren Ludbrega, grupa se smjestila u šumu južno od sela Globočec, i nekoliko dana oporavljala.

Neprijatelj se dao u potragu za grupom sistematski pretražujući teren. Tako je, npr. 16. i 17. rujna 1941. godine, grupa od 49 oružnika sudjelovala u pretraživanju šuma i polja između sela Kapele, Visova, Lipovčana, Reškovača, Prnjavora, Domankuša, Jakopovca, Tvrde Rijeke i Dominkovice, u potrazi za partizanima. U šumi Konjska između sela Jakopovca, Dominkuša i Tvrde Rijeke nađeno je mjesto partizanskog logora s ležajima za 15 ljudi, i dijelom dokaznog materijala (dio letka, jedna dopisna karta, podsjetnik za napad na Kapelu i dr.). Logor je bio ispražnjen prije nekoliko dana.⁶⁸

Nekoliko dana kasnije neprijatelj je registrirao kretanje grupe. Oružnička postaja Koprivnica telefonski je obavijestila Oružničko krilo Bjelovar 21. rujna 1941. »... da su se kod sela Starigrad ispod planine Bilo-gora pojavili 12 naoružanih ljudi (dvojica u vojničkoj odori sa šljemom). Potjera naređuje na postajama Sokolovac, Virje, Đurđevac, Križevci, Sv. Ivan Žabno i Kapela.«⁶⁹ Međutim, prebacivši se na teren Ludbrega, Bjelovarska partizanska grupa izbjegla je ovim potjerama.

Pošto se odmorila, grupu je počela izjedati neaktivnost. Saznavši iz štampe i od seljaka za smotru ustaške mladeži u Koprivnici, 5. listopada 1941. godine, na kojoj će govoriti i doglavnik Mile Budak, Gustav Perl Benda, komandir, i Franjo Marenčić, komesar grupe, upućuju se u Koprivnicu da ubiju Budaka. S obzirom da Mile Budak nije ni došao na smotru oni ne poduzimaju akciju, ali su primijećeni kao sumnjiva lica. Kada ih je policajac Stanko Čipić pokušao legitimirati, oni su izvadili revolvere i odstranili ga. Međutim on je digao uzbunu, opalivši iz pištolja, te je za njima odmah krenula potjera. Ispred pravoslavne crkve Benda je bacio bombu, a zatim se sakrio na tavan obližnje kuće. U pucnjavi je ubio ustašu Đuru Somadija a dvojicu ranio; s posljednjim metkom pokušao je samoubojstvo, te je u bolnici drugog dana izdahnuo. Franjo Marenčić uhvaćen je živ, otpremljen u Bjelovar, a zatim u Zagreb, gdje je strijeljan 1942. godine u Rakovom Potoku.⁷⁰

Okružni komitet KPH Varaždin čini sve da pomogne grupi. Tako joj je dostavio 2500 dinara za cigarete i drugi potrebni materijal. Grupu posjećuju Karlo Mrazović Gašpar i Stjepan Ivić Mali i drže s njom savjetovanje na kojem je za novog komandira izabran Đuka Prilika, a za političkog komesara Petar Bišкуп Veno. Nakon suglasnosti iz Zagreba od CK KPH grupa je reorganizirana tako što je dio boraca prebačen u jedinice na Baniji, Kordunu i Lici, dio je ostao da politički djeluje na terenu Varaždina i Ludbrega, a dio se vratio na Bilo-goru. Na Bilo-goru su se vratili oko 10. listopada Đuka Prilika, Gabrijel Santo, Petar Bišкуп Veno, Bogdan Jelača, Stjepan Matiša i novopridošli Slavko Habek. Najprije su se smjestili u selo Reškovec, a zatim u Gornje Sredice, gdje su ostali sve do početka studenog. Tu su se grupi priključili Branko Bogojević, Mato Šćuric i Nikola Vujčić.

U G. Sredicama grupa je osigurala baze i pomagala u rasturanju propagandnog materijala. U G. Sredicama su se nalazili Kasim Čehajić Turčin, Grga Jankez, te još neki članovi OK KPH Bjelovar, a u selo je dolazio i dr. Pavle Gregorić, delegat CK KPH. Oni su na sastancima analizirali dotadašnje iskustvo iz djelovanja grupe i donosili određene zaključke. Kao prvo, trebalo je grupu omasoviti. To se predviđalo postići tako što bi se dio drugova iz logora »Danica« oslobodio i uključio u grupu, te dovođenjem grupe s Kalnika. Oslobođenje

drugova iz »Danice« trebalo je biti izvedeno potkraj listopada 1941. godine i grupa je bila na osiguranju, ali pothvat nije uspio.

Početkom studenog iz G. Sredica bili su na Kalnik upućeni Petar Bišкуп Veno i Branko Bogojević da se povežu sa »Sojkinom« grupom i dovedu je u Sredice. Međutim, na Kalniku su 5. studenoga 1941. godine došli na pogrešnu vezu i bili napadnuti od domaćih ustaša.⁷¹ Pri tom je Bogojević bio teže ranjen i zarobljen, a Bišкуп se lakše ranjen uspio izvući i vratiti u Sredice. U borbi je ubijen i jedan ustaša. Branko Bogojević je oduven u Bjelovar gdje je nakon par dana podlegao. Tako je i ovaj put propalo spajanje Kalničke s Bjelovarskom partizanskom grupom.

Kako se iz nekih dokumenata može vidjeti ustaše su početkom studenog 1941. godine u traganju za partizanima i članovima OK KPH Bjelovar stigli i do G. Sredica, ali su Okružni komitet i Bjelovarska partizanska grupa na vrijeme evakuirani, a privremeno je sklonjena i tehnika OK. U jednom izvještaju iz studenog 1941. navodi se i slijedeće: » — 8. studenog uhapšene 3 žene grkoistočne vjere u selu Gor. Sredice, kotara Bjelovar, jer su donosile hranu komunistima, koji (su) se nalazili u kući komuniste Zvonka Lončara, gdje su nađena na tavanu 4 ležišta.«⁷²

Baza OK KPH Bjelovar preseljena je u Plavšćinac. Zvonko Lončar i Mirjana Jelinić dobili su zadatak od Okružnog komiteta da u selo Donja Velika prenesu tehniku i nastave umnožavanjem partijskih materijala. Međutim, » — 13. studenog je u svom štaglju ubio iz puške komunistu Zvonka Lončara iz Gor. Sredica, kotara Bjelovar, seljak Franjo Puhač iz Kapelske Velike, kotara Bjelovar. Sa Lončarom bila je i komunistkinja Mira Jelinić kći židova Žige Jelinića, gostioničara iz Novigrada Podravskog, koja je ranjena i uhićena.«⁷³ Tako oni nisu uspjeli izvršiti zadatak te je Okružni komitet pored tehnike ostao i bez izvanredne drugarice i druga. Ravnateljstvo za javni red i sigurnost NDH izdalo je odmah nalog da se uhapsi otac Mire Jelinić, Žiga Jelinić, što su ustaše i izvršile.

Poslije ovog gubitka OK KPH Bjelovar pristupa realizaciji prijašnje zamisli i priprema napad na općinsku zgradu u Novigradu Podravskom, jer se znalo da u njoj ima oružja, kompletne tehnike i dosta papira. U napadu je sudjelovala i Javorovačka partizanska grupa te članstvo iz okolnih partijskih organizacija (Borovljani, Hlebine, Novigrad, Plavšćinac, Srdinac, Šemovci i Vlajslav). Napad je izvršen noću 27/28. studenoga 1941. godine. Akcija je uspješna.⁷⁴ Drugovi s terena pred akciju prekidaju sve PTT veze s Novigradom, a potom devet partizana ulazi u mjesto. Šestorica se raspoređuju u zasjeđe a trojica ulaze u općinu i razoružavaju stražu. Zaplijenjeno je 16 karabina, sanduk municije, dvije pisaaće mašine, šapirograf

i oko 100 kg papira i ostalog pribora. Sav taj materijal prenesen je, uz pomoć drugova s terena, u unaprijed pripremljene bunkere. Bila je to najveća akcija partizana u Podravini 1941. godine, ali s tragičnim posljedicama. Naime, ujutro 28. studenoga 1941. godine ustaše su iz Koprivnice i Bjelovara uputile jake snage u potjeru za napadačima, za koje su pretpostavljali da imaju 10—12 boraca i da su se uputili »prema s. Javorovcu«. Poslije izvjesnog vremena u »12 sati bojnik izvještava da je uhvatio dva saučesnika a da je ostale obkolio«. Zatim je uhapšena grupa od 20 jataka i sekretar OK KPH Bjelovar Kasim Čehajić Turčin, za kojim je bila raspisana tjeratica od 50.000 kuna. Kod jataka je pronađeno 6 pušaka, 1 pištolj, sanduk municije, 2 pišalice mašine i šapirograf sa ostalim priborom.⁷⁵ Petnaest uhapšenih je osuđeno na smrt i 19. prosinca 1941. godine u Bjelovaru strijeljano, a među njima i Kasim Čehajić.⁷⁶

Iza ove akcije grupa se povukla u okolicu sela Reškovci. Tu je, s obzirom na nastup zime, dobila uputstva od OK KPH Bjelovar da pripremi zemunice. Zemunica je iskopana u šumi Jelovine — Konjska između Reškovca i Prnjavora. Žandari koji su bili informirani o zemunici i jačini grupe pošli su da je opkole te su se sukobili s njome ispred zemunice u šikari. U sukobu grupa je bila bez gubitaka, jedan žandar je ubijen a jedan ranjen. Iz Bjelovara je odmah upućeno 35 domobrana i ustaša koji su se, zajedno sa snagama na terenu, dali u potragu za grupom.⁷⁷ Ubrzo zatim grupa se razbila: pet partizana (Đ. Prilika, P. Biškup, B. Jelača, N. Vujičić i B. Halapa) otišlo je u Novoseljane a zatim u Tomaš kod Bjelovara, dvojica (G. Santo i M. Šćuric) probili su se prema Ludbregu, dok su dvojica (S. Habek i S. Matiša) ostali do sutradan skriveni u šumi. Sutradan, kada su se pokušali spojiti s grupom preko Branka Vukobrtovića iz Tvrdre Rijeke bili su napadnuti. Slavko Habek je u borbi poginuo, a Stjepan Matiša bio je zarobljen. Ostali dio Bjelovarske grupe početkom 1942. godine iz Novoseljana se prebacio u Moslavinu i ušao u sastav I. moslavačke čete »Kasim Čehajić Turčin«.

Prema instrukcijama OK KPH Varaždin Kotarski komitet KPH Ludbreg je na svom području počeo osnivati prve udarne grupe i izvoditi diverzije. Pored pet skojevskih grupa u Ludbregu, osnovane su i nove u Globočecu, Hrženici, Poljancu i Sv. Petru. Ove grupe bile su nosioci prvih diverzija i drugih akcija u ludbreškom kotaru. Prvu diverziju u kotaru (organizirao je Stjepan Ivić u dogovoru s Franjom Jalšićem i Ivanom Brckovićem) izvršili su članovi SKOJ-a Antun Jalšić, Josip i Antun Blažić, Ivan Brcković, Franjo Ivić, Anka Ošpuh, Franjo Jani i još neki omladinci. Oni su, na pruzi Ludbreg — Koprivnica, kod sela Čukovec i Globočec, 15. srpnja 1941. godine, pokidali sve »brzoglasne, brzoglavne i signalne žice«.⁷⁸ U isto vrijeme prekinuta je telefonska veza Martijanec — Ludbreg i uz cestu Bukovec —

Ludbreg. U prvom trenutku vlasti su pomislile da su diverzije izvršili Mađari i zato je iz Varaždina prema Ludbregu i Bukovcu upućena jedna domobranska jedinica s lakim naoružanjem, radi osiguranja granice. Međutim, brzo su shvatili da je to djelo komunista te su poduzeli hapšenja pojedinih ljudi, koji su sloville kao komunisti, zatim su pohapsili sve mlade Židove, a u selu Čukovcu i 25 Srba.

U to vrijeme nastojanja ustaša usmjerena su na uvlačenje što većeg broja omladine u svoj pokret kao i organizacija i rukovodstava HSS-a na području Ludbrega. No, ove mjere nisu zaustavile pojačane aktivnosti Partije na području Okružnog komiteta KPH Varaždin. Sredinom kolovoza 1941. godine u Zbelavi, u mlinu Stjepana Vidovića, osnovana je prva partizanska grupa. Grupu je do Ludbreških vinogradi, iznad sela Globočec doveo Ivan Brcković. Tu su se grupi pridružili Antun Blažić Šimun i Franjo Hladnić Drago. Odatle je grupu do šume u Bedeniku sproveo Franjo Gajski, član OK KPH Bjelovar. Ne znam da li su u vezi s kretanjem ove grupe i evidentirana dva »napada« na vlak. Prvi, 20. kolovoza 1941. godine, na području Ludbrega između Jalžabeta i Martijanca i drugi 21. kolovoza 1941. god. kod Mučne Rijeke.⁷⁹

U isto vrijeme počinju se na terenu stvarati simpatizerske grupe preko kojih se prikupljaju novčani prilozii, sanitetski materijal, dijele leci i stvaraju baze za ilegalce i za održavanje sastanaka. Tako je od Okružnog odbora Narodne pomoći u kolovozu 1941. godine primljeno 8.221,75 dinara. Mjesni odbori su potrošili 4.219,50, dok je kao rezerva ostalo 935 dinara.⁸⁰

S obzirom da je sekretar OK KPH Varaždin Josip Hrnčević 20. kolovoza 1941. godine otišao s ovog terena, a nekoliko je članova uhapšeno ili je bilo izvan terena u rujnu 1941. godine Karlo Mrazović Gašpar, delegat CK KPH osnovao je novi Okružni komitet KPH Varaždin u koji su ušli: Florijan Bobić, sekretar i članovi: Stjepan Ivić, Franjo Beli i Beška Frntić.⁸¹ Okružni komitet je odmah uspostavio redovite veze s CK KPH, okolnim okružnim komitetima KPH Bjelovar i Krapina, Kotarskim komitetom Ludbreg i partijskim organizacijama na terenu. Vrlo intenzivna aktivnost OK KPH Varaždin odvijala se na području Kotarskog komiteta KPH Ludbreg na koji se prebacila Bjelovarska partizanska grupa. O radu Okružnog komiteta KPH Varaždin u rujnu postoji i izvještaj koji je CK KPH podnio Karlo Mrazović Gašpar 8. listopada 1941. godine.⁸² Iz tog se izvještaja vidi da je Okružni komitet u rujnu prikupio 1000 dinara partijskih priloga. Za svoju djelatnost potrošio je 11.711 dinara, od čega je partizanima dano 3130 dinara u novcu i cigaretama. Okružni komitet je platio izdržavanje za Karla Mrazovića u kolovozu, rujnu i listopadu (4500), pet putovanja za Zagreb, tri u Ludbreg, dva u Bjelovar, dva u Zagorje i jedno putovanje u Osijek, zatim izdaci kao pomoć članovima OK KPH Krapina, te izdaci za tehni-

ku, hranu i potrebne predmete (dvije lampe, sat, blok, gume). Omladini je za akcije dano 300 dinara ali ne znamo o kakvim akcijama se radi. Možda je to bio pokušaj diverzije eksplozivom kod željezničke stanice Ludbreg, koji se spominje u jednom ustaškom dokumentu.⁸³ Kako se iz izvještaja vidi, najviše se putovalo u Zagreb, što je i razumljivo pošto se u njemu u to vrijeme nalazio CK KPH, a preko Zagreba je tada iz Bjelovarske partizanske grupe prebačeno na Kordun, Baniju i Liku nekoliko boraca. Zatim dolazi veza s Ludbregom, gdje se nalazila Bjelovarska partizanska grupa, te Bjelovarom, radi veze i dogovora s OK KPH Bjelovar u vezi s Bjelovarskom partizanskom grupom. Na relaciji Zagreb — Varaždin — Bjelovar donijeta je odluka o reorganizaciji Bjelovarske partizanske grupe te povratku glavnine u Gornje Sredice, bazu OK KPH Bjelovar.

Do kraja 1941. godine partijski rad je intenzivno nastavljen na terenu osnivanjem baza kojih je u samom Ludbregu bilo nekoliko, dok su se na području kotara nalazile još u slijedećim mjestima: Bolfan, Globočec, Hrzenica, Martijanec, Poljanec i Sv. Petar. Posebno je potrebno ovdje naglasiti angažiranost žena i omladine. Tako su žene Ludbrega i Poljanca dale napraviti šest drvenih apoteka sa svim potrebnim sredstvima za prvu pomoć i 12 manjih apoteka, dok je većina skojevaca imala svoje male džepne apoteke. Šest žena je u Ludbregu do kraja 1941. godine završilo tečaj prve pomoći. Kotarski je komitet KPH Ludbreg krajem 1941. godine pristupio pojedinim istaknutijim i naprednijim HSS-ovcima radi suradnje s NOP-om, na što su oni uglavnom i pristali (V. Tot, F. Jalšić, M. Funtek, Horvatić i dr.).⁸⁴

Jedna od značajnijih akcija OK KPH Varaždin, u jesen 1941. godine, bila je osujećivanje sudjelovanja jedne veće jedinice domobrana iz Varaždina u operacijama protiv partizana u Bosni. Letak upućen domobranima kojim se pozivaju da ne idu u Bosnu u borbu protiv partizana, već da okrenu oružje protiv Nijemaca i ustaša ili napuste kasarne i razidu se kućama, tiskao je Karlo Mrazović a rasparčao ga među domobrane Franjo Belić, član OK KPH Varaždin.⁸⁵ Oko 2000 domobrana razbježalo se kućama, a kad su ih ustaške vlasti ponovo mobilizirale »domobrani su odbili da budu transportirani u Bosnu«.

OK KPH Varaždin izdao je u prosincu 1941. godine poseban letak s naslovom: »Zašto nas zovu u vojsku«, koji je rasparčavan i na terenu Ludbrega. O letku ustaše konstatiraju da »odvrća narod od odzivanja vojničkom pozivu«.⁸⁶

Članove Kotarskog komiteta KPH Koprivnica je u srpnju 1941. godine o pozivu CK KPJ na oružani ustanak obavijestio Kasim Čehajić Turčin, sekretar OK KPH Bjelovar, došavši u Koprivnicu. On im je dao konkretna uputstva za rad. Odmah se pristupa organiziranju prvih udarnih grupa, koje tokom srpnja počinju izvoditi i prve sabotaže. Dana 29/30. srpnja

1941. izvršena je sabotaža na PTT stupovima kod Lepavine.⁸⁷ U srpnju je započeta i sabotaža na Soderici, kod Botova, gdje su Nijemci vadili oko 300 vagona kvalitetnog šljunka za gradnju bunkera i mostova. Sabotažu je organizirao Franjo Mraz, organizacijski sekretar KK KPH Koprivnica, preko člana Partije Franje Bosanovića, mašiniste, na bageru. On je od srpnja do rujna 1941. godine onesposobio sve raspoložive vagone šljunčare, sipanjem pijeska u ležaje a potom je uništio i bager.⁸⁸

Tokom srpnja i kolovoza 1941. ustaše su na području koprivničkog kotara pristupile istrebljenju Židova i Roma, iseljavanju Srba i hapšenju komunista. Početkom kolovoza uhapšeni su Tomo Gregurek, sekretar (1. kolovoza), Ivan Golčić, član, Franjo Mraz, org. sekretar (7. kolovoza) i Ivan Soštarić, član Kotarskog komiteta KPH Koprivnica. Od članova Kotarskog komiteta trenutno je na slobodi ostao samo Franjo Pandurić Stric. Franjo Mraz je pri sprovođenju u logor »Danicu« (8. kolovoza) iskočio iz jurećeg vlaka i povukao se u ilegalnost. Kasnije je Ivan Soštarić, pošto je proveo izvjesno vrijeme u logoru »Danica« pušten, tj. otkupljen. Tomo Gregurek je otpremljen u Jasenovac. Poslije ovih hapšenja ne zna se da li je tko koptiran u Kotarski komitet, ukoliko jest, onda je to Milivoj Marijan.

Kako je iz postojećih dokumenata vidljivo, tokom rujna, listopada i studenoga 1941. godine na području koprivničkog kotara odvijala se intenzivna politička aktivnost.⁸⁹ Održano je nekoliko sastanaka OK KPH Bjelovar i članova Kotarskog komiteta Koprivnica, te članova partijskih ćelija, u prvom redu onih oko Novigrada, koje su većinom i osnovane u to vrijeme.

U rujnu 1941. godine, prema odluci CK KPH, iz Zagreba je u bjelovarski okrug upućen Grga Jankez, španjolski borac, koji postaje organizacijski sekretar OK KPH Bjelovar. Od rujna 1941. na područje koprivničkog kotara vrlo često dolazi sekretar OK KPH Bjelovar Kasim Čehajić Turčin. On se, pored članova KK i partijskih ćelija na terenu, nekoliko puta sastaje s pojedinim članovima lijevog krila HSS-a, a u isto vrijeme je na terenu rasturen i letak CK KPH, upućen članovima i organizacijama HSS-a (izdan 5. rujna 1941. godine). Nešto kasnije, umnožena je u tehnicu OK KPH Bjelovar i razaslata partijskim organizacijama Okružnica br. 3 CK KPH od 30. rujna 1941. godine. Zadatak da ovu okružnicu dostavi svakoj ćeliji na koprivničkom kotaru, od dr. Pavla Gregorića dobio je Franjo Mraz, organizacijski sekretar KK KPH Koprivnica, što je on i učinio. Da bi još više olakšao rad kotarskih komiteta i partijskih jedinica, Okružni komitet KPH Bjelovar izdao je 4. studenoga 1941. godine Okružnicu br. 1. u kojoj su data detaljna uputstva o radu.⁹⁰ U isto vrijeme s obzirom na pozive rezervistima u domobranstvo Okružni komitet KPH Bjelovar izdao je letak (2. studenoga 1941. godine) »Vojnicima, podoficirima, oficirima i svim vojnim obveznicima«, poziva-

**Milivoj Marijan član OK SKOJ-a
Bjelovar 1941. godine i komandir Javorovačke
partizanske grupe**

jući ih da se ne odazovu mobilizaciji.⁹¹ Oba ova letka rasturana su na terenu i u Koprivnici. Da je ovaj letak upućen vojnicima postigao cilj, pokazuje i izvještaj Vlade Popovića, sekretara Operativnog rukovodstva Hrvatske, od 21. prosinca 1941. god. upućen CK KPJ, u kojem, uz ostalo, stoji: »Prije par dana dopremljeno je iz Bjelovara 400 vojnika u Zagreb, s tim da idu na Istočni front. Kao i uvijek, i ovog puta pretpostavljeni su to krili od vojnika. Ali na putu do Zgb-a, vojnici su ipak saznali kuda ih kane poslati. Nastalo je komešanje, protesti i povici: »Nećemo na Istočni front«. Kad su stigli na zagrebački kolodvor, prisilili su oficire da se prvim vlakom vrate u Bjelovar. Nikakva obećanja i prijetnje nisu pomogli. Vratili su se u Bjelovar. Nitko nije pozvan na odgovornost, naprotiv velika je većina dobila odustvo za Božić«.⁹²

U to vrijeme Okružni komitet KPH Bjelovar uputio je proglas hrvatskim i srpskim seljacima da se odupru ustaškom režimu organiziranjem »Odbora za gospodarsku zaštitu sela« i spriječe njihovu pljačku.⁹³

Od uspostavljanja ustaške vlasti svi članovi Partije i znatan broj simpatizera i ostalih građana angažirali su se na Narodnoj pomoći za brojne uhapšene, zatvorene i internirane, kako u zatvorima tako i u koncentracionom logoru »Danica«. Već prvih dana od hapšenja i interniranja u koncentracioni logor »Danicu« Srba i drugih građana, intervenirali su pojedinačno i grupno građani Hrvati za svoje susjede Srbe. Mnogi su samoinicijativno donosili hranu interniranim u logor. Preko članova Partije prikuplja se kontinuirano Narodna pomoć, te dostavlja Okružnom odboru Narodne pomoći u Bjelovaru, koji opet prosljeđuje Pokrajinskom odboru NP u Zagrebu. Iz nekoliko sačuvanih dokumenata obračuna i specifikacija primitaka i izdataka okružnih komiteta KPH i okružnih, mjesnih i Pokrajinskog odbora Narodne pomoći možemo vidjeti pojedine akcije i sume.⁹⁴ Iz partijskog izvještaja CK KPH vidi se da su u srpnju dva puta putovali članovi CK KPH, a jedan kurir za Bjelovar, dok se među izdacima nalaze i materijali za logor. U kolovozu su navedeni izdaci za dr. Pavla Gregorića za srpanj i kolovoz, kao i za Grgu Jankeza. U rujnu su također navedeni izdaci za dr. Pavla Gregorića i Grgu Jankeza u listopadu, a u listopadu za studeni. U studenom je pod OK KPH Bjelovar navedeno: članarina sa zaostacima 3000, ostatak 1500 dinara i dio partizanskog fonda 1000 dinara, za Grgu Jankeza izdržavanje, dok je u prosincu navedeno izdržavanje za Grgu Jankeza za siječanj 1942.

Iz primitaka i izdataka Pokrajinskog odbora Narodne pomoći za Hrvatsku⁹⁵ može se vidjeti da od Okružnog odbora Bjelovar u kolovozu nije primljeno ništa, a za logor »Drnje« dato je 22.617,50 dinara. U rujnu se ne spominje Bjelovar ali je za »Drnje« dato 25.749 dinara, također u listopadu za »Drnje« 26.661 dinar. U studenom je Okružni odbor NP Bjelovar za taj mjesec dao 6905 dinara a imao je izdatak 3800 dinara. Akonto za Mjesni odbor NP Bjelovar za studeni bio je 605 dinara. U prosincu za putovanja, među kojima je i za Bjelovar izdato je 1801 dinar. Iz ovih podataka može se konstatirati da je Pokrajinski odbor NP za Hrvatsku izdvajao znatne izdatke za koncentracioni logor »Danicu« (ili »Drnje«, što je i logično s obzirom da se u njemu nalazilo par članova CK KPH, nekoliko članova OK i više članova Partije. U organizaciji Pokrajinskog odbora NP za Hrvatsku iz logora »Danica« organiziran je uspjeti bijeg Anke Butorac i Mace Gržetić 25. prosinca 1941. godine.

Iz drugih sačuvanih dokumenata vidi se da su članovi Partije s područja koprivničkog kotara prikupljali Narodnu pomoć, kako između sebe tako i među simpatizerima.⁹⁶

Najteži udarac pretrpjela je koprivnička partijska organizacija neposredno poslije najveće i najznačajnije partizanske akcije u Podravini, napada na općinsku zgradu u Novigradu Podravskom 27/28. studenoga 1941. godine. Iz pojedinih dokumenata vidi se da su ustaše neposredno poslije napada (a dogodio se prema njihovim podacima oko 24 sata) bile odmah obaviještene i stupile su u akciju. Tako se u izvještaju Zapovjedništva 1. pješačke divizije iz Bjelovara upućenom Zapovjedništvu I. domobranskog zbora uz ostalo navodi:

»Za hvatanje ovih komunista još u toku noći upućeno je:

— iz Koprivnice 38 domobrana koturaša sa jednom strojnicom sa zapovjednikom bojnikom Kostijalom Živanovićem.

— iz Bjelovara upućen je udarni vod od 60 domobrana sa 1 strojnicom.

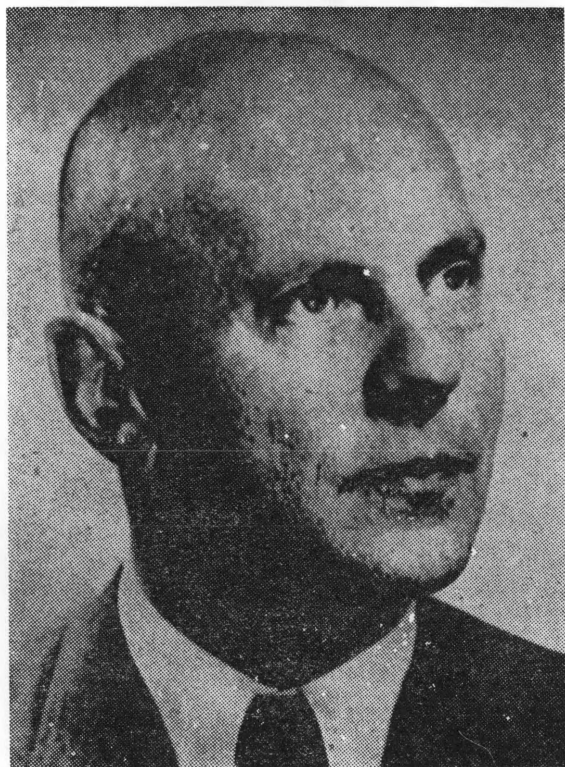
Vođenim izvidima od strane kotarskog predstojnika i oružnika te brzim radom domobranstva povraćeno je 6 otetih pušaka (od 16 koje su komunisti uzeli), pišalice mašine, jedan sanduk streljiva i stroj za umnožavanje sa potrebnim priborom. Uхваćen je i glavni kolovoda Kasim Čehajić za kojim je raspisana tjeralica uz nagradu od 50.000 kuna. Osim ovoga uхваćen je još jedan učestnik u napadu na selo Novigrad, a pored njih još 20 jataka. Domobrani koturaši iz Koprivnice vraćeni su istog dana u posadu, a tako isto i udarni vod iz Bjelovara.⁹⁷

Petnaest uhapšenih je po presudi Pokretnog prijedloga suda u Bjelovaru osuđeno na smrt i strijeljano. Strijeljani su: Kasim Čehajić, sekretar OK KPH Bjelovar i Stjepan Iveković, član Okružnog komiteta, Ivan Šošarić, član Kotarskog komiteta KPH Koprivnica i partijske organizacije u Hlebinama, Stevo Ciganović, sekretar i članovi partijske organizacije u Plavšincu Milan Pulja i Nikola Rojčević, Ivan Čirkvenac, sekretar i članovi partijske organizacije u Novigradu Matija Ormuž, Slavko Ledinski i Josip Blažić. Pored njih, kao suradnici komunisti i partizana, strijeljani su: Ziga Jelinić, Nikola Kalanj, Milan Kukić, Josip Golšmid i Stevo Vučković.⁹⁸

Hapšenje je izbjegao Ivan Horvatić, član novigradske partijske organizacije, pobjegavši 29. studenoga 1941. godine iz domobrana u Bjelovaru, gdje se nalazio po zadatku Partije, te je odmah prešao u ilegalnost, tj. u partizane. Franjo Mraz, organizacioni sekretar KK KPH Koprivnica i sekretar organizacije u Hlebinama, također je izbjegao hapšenje pošto se već od prije nalazio u ilegalnosti. Hapšenje su još izbjegli Milivoj Marijan, komandir Javorovačke grupe, i član novigradske partijske organizacije, koji je po zadatku Okružnog komiteta otišao na Kalnik a odatle u Križevce da organizira partijski rad; Branko Halapa, član Javorovačke partizanske grupe, koji je poslije akcije prešao u Bjelovarsku partizansku grupu, te pojedini članovi partijske organizacije Virje i Šemovci,

a za kojima su zatim izdane potjernice⁹⁹ (Bolto Pankarić, Petar Ljubić i Ante Rončević), kao sudionicima napada na općinsku zgradu u Novigradu.

Iako je poslije ovih hapšenja partijski rad znatno oslabljen, on ne prestaje, a sredinom prosinca 1941. izvedene su i dvije akcije Kalničke partizanske grupe u Koprivničkoj Rijeci (15. prosinca) i Velikoj Branjskoj (16. prosinca), kojom prilikom su oduzete dvije puške s

Dr. Pavle Gregorić član CK KPH. Kao delegat CK KPH 1941. godine radio je na organiziranju i podizanju ustanka u bjelovarskom okrugu

municijom.¹⁰⁰ U istom mjesecu štrajkali su i rudari rudnika Mirna. Međutim, kako nisu htjeli prekinuti štrajk dok se njihovi zahtjevi ne usvoje, to su prema naređenju vojskovođe Slavka Kvaternika od 24. prosinca 1941. silom pozvani na trajnu vojnu vježbu, stavljeni pod ratne zakone, i prisiljeni da rade. Organizatori štrajka stavljeni su pod Prijeki sud »radi sa-

botáže države«, a prijekim sudom se prijeti i svima ostalim rudarima koji ne dođu na rad.¹⁰¹

U Đurđevačkom kotaru, u srpnju 1941. godine, uhapšena je veća grupa članova Partije, koji su zadržani u zatvoru do sredine kolovoza, kada su pušteni, osim Mate Kudumije, koji je uslijed novih optužbi upućen u Zagreb, a odande u logor Jasenovac.

Okružni komitet KPH Bjelovar uputio je iz Bjelovarske partizanske grupe u đurđevački kotar na partijski rad Antu Dobrilu, koji je od prije rata poznavao taj kraj. I sam sekretar OK KPH Bjelovar Kasim Čehajić dolazi na teren đurđevačkog kotara, da učvrsti organizaciju. Organizacije na terenu dobivaju redovito sve propagandne i ostale materijale od Okružnog komiteta (leci, proglašeni, okružnice, uputstva). U novigradskoj akciji bilo je predviđeno učešće i komunista Virja i Šemovaca. Akciju je izvršila samo partijska ćelija iz Šemovaca, presjekavši PTT žice i oštetivši prugu. Zbog te akcije ustaške su vlasti nastojale pohapsiti istaknutije članove Partije u Virju i Šemovcima ali su se oni na vrijeme povukli u ilegalnost.

S obizrom da je većina partijskog kadra na području kotara Đurđevac bila sačuvana, u prosincu 1941. godine na taj teren češće dolazi novi sekretar Okružnog komiteta KPH Bjelovar Grga Jankez, te povezuje partijske organizacije i pojačava partijski rad. Kao rezultat toga rada je i prva redovna konferencija partijske organizacije đurđevačkog kotara, održana 15—20. prosinca 1941. godine u Virovskim vinogradima. Konferenciji je prisustvovao i sekretar OK KPH Bjelovar Grga Jankez. Pored izvještaja o ostvarivanju odluke lipanjskog savjetovanja, donijeta je rezolucija o narednim zadacima i izabran je prvi Kotarski komitet KPH Đurđevac od sedam članova, na čelu s Franjom Korom Grabom kao sekretarom.¹⁰²

Poslije ove konferencije nastavlja se s više konspirativnosti rad na prikupljanju oružja, agitiranju među narodom, a posebno na održavanju sigurnih veza. Međutim, ni neprijatelj nije mirovao, pojačao je kontrolu u čitavom kotaru. Dana 24. prosinca 1941. godine uhapsio je Matu Turčića i sina mu iz Virovskih vinograda, u čijoj kući se nalazio važan punkt i veza između Virja, Šemovaca i Hampovice. Uhapšeni su zato što se kod njih skrivao Karlo Prpić, koji je pobjegao i za kojim je raspisana tjeralica.¹⁰³

Nužno je napomenuti da su se mnogi komunisti, rodom s ovog područja, od prvih dana ustanka uključili u narodnooslobodilački pokret, sudjelujući u mnogim akcijama, a pojedini i dajući živote. Spomenut ćemo samo neke: Marijan Badel, Stjepan Debeljak, Vilim Galjer, Slobodan Mitrov, Milan Špalj — koji su proglašeni narodnim herojima i niz drugih. Samo kroz Okružni zatvor Zagreb 1941. godine prošlo je prema evidenciji ustaša 14 aktivista NOP-a koji su rođeni u Podravini, među kojima su dva člana OK KPH Bjelovar, Franjo Gajski i

Matija Kirin (sekretar OK SKOJ-a Bjelovar) i Milan Špalj, narodni heroj.

Na kraju, možemo zaključiti da se u Podravini uoči rata snažno osjećalo organizirano djelovanje organizacija Komunističke partije Hrvatske. One postoje u sva tri kotara, a u Koprivnici i Ludbregu postoje i Kotarski komiteti KPH.

Poslije proglašenja NDH, na području Podravine dolazi do hapšenja komunista i izuzetnog terora prema Srbima, Židovima, Romima i naprednim Hrvatima. Kraj Koprivnice osniva se i prvi u tzv. NDH koncentracioni logor »Danica« kroz koji prolazi nekoliko tisuća stanovnika iz Podravine i cijele NDH, koji su uglavnom otpremljeni u druge logore i tamo likvidirani. Teror ustaša u Podravini manifestira se i kroz istrebljenje Židova i Roma, te iseljavanje i pokršćavanje Srba. U tim trenucima aktivnost partijskih organizacija odvijala se oko međusobnog povezivanja, organizacijskog sređivanja te aktivnosti među simpatizerima i stanovništvom na prikupljanju pomoći uhapšenima i interniranima u »Danici«, te prikupljanju oružja, sanitetskog materijala i druge opreme. Pored pojedinih članova hapšenja nisu mimoišla ni sekretare Kotarskog komiteta KPH Koprivnica što je još više otežalo partijski rad na terenu.

Sve to uvjete za razvitak ustanka u Podravini činilo je izuzetno teškim. Na čitavom području živjeli su uglavnom Hrvati (izuzev jednog broja sela na području Kalnika i Bilogore gdje su živjeli Srbi), među kojima je bio vrlo jak utjecaj reakcionarnog vodstva HSS-a na čelu s Mačekom, čiji je poziv iz travnja 1941. godine utjecao na jedan dio stanovništva da se opredijeli za ustaše. Jedan dio ljudi ostao je u iščekivanju, vjerujući u samom početku da će »NDH« donijeti bolje dane, dok je jedan mali broj ljudi bio pod izravnim utjecajnim ustaša. Zbog toga je osnovni zadatak partijskih organizacija u Podravini bio uporna i dugotrajna borba za mase da se otrgnu ispod utjecaja HSS-a i uključe u narodnooslobodilački pokret.

Ono što je još više otežavalo razvijanje ustanka u ovom kraju bila je činjenica da se on nalazi u blizini Zagreba, da preko njega vode važne ceste i željezničke pruge (Varaždin — Koprivnica — Osijek, Zagreb — Koprivnica — Mađarska), da je on za ustašku vlast imao izuzetno značenje kao rezervoar ljudstva i hrane. Zbog toga su i razumljive oštre reakcije ustaša i Nijemaca na svaku akciju i pojavljivanje partizana na tom području.

Međutim, i pored svih tih poteškoća, zahvaljujući izvanrednim naporima partijskih organizacija, i pored ogromnih gubitaka vodi se odlučan pravac na oružanu borbu, osnivaju se prve udarne grupe, izvode diverzije i sabotaže te osnivaju partizanske grupe (Bjelovarska, Varaždinska, Javorovačka, Kalnička i dr.). No, i pored nastojanja da se Bjelovarska partizanska grupa omasovi nije se u tome uspjelo. Razloga svakako ima više, a spomenut ćemo samo neke.

Karlo Mrazović-Gašpar član CK KPH. Kao delegat CK KPH 1941. godine radio je na organiziranju i podizanju ustanka u varaždinskom okrugu

Prvo, ustaše, poučene iskustvom iz drugih krajeva (Banija, Kordun, Lika i dr.) nastojale su taktizirati prikazujući tu grupu kao četničko-razbojničku bandu. Oni u isto vrijeme nastoje, što je moguće više, smiriti stanovništvo, te obustavljaju masovna hapšenja, teror i ubijanja, prebacujući odgovornost za dotadašnje zločine na tzv. »divlje ustaše«, nastoje kod naroda stvoriti iluziju da se pod ustaškim režimom može mirno živjeti. Njih je posebno brinulo neodazivanje vojnim pozivima, jer su se bojali da se vojni bjegunci ne povežu s narodnooslobodilačkim pokretom, a to bi značilo brzo omasovljenje ustanka u tim krajevima. Zbog toga oni i tu taktiziraju, ne poduzimajući oštre sankcije protiv vojnih dezertera da ih ne

bi natjerali u šumu gdje bi se povezali s partizanima. Na svaku pojavu partizana ustaše jakim snagama pretražuju teren i sela i usput masovno hapse aktiviste NOP-a i Srbe i Hrvate. Na masovnost grupe imali su određenog utjecaja i vojni uspjesi fašističke Njemačke i njenih saveznika na frontovima.

Slabom omasovljenju Bjelovarske partizanske grupe doprinijeli su slabo vojno iskustvo pojedinih boraca i starješina, nepoznavanje terena za većinu boraca, nesamostalnost grupe u akcijama i slobodnijem kretanju, već isključivo po partijskim vezama, a koje borci iz grupe nisu poznavali, i koje su poslije akcija u provalama doživljavale teške udarce.

Postojanje partizanske grupe i njena aktivnost u Podravini imali su veliki značaj u daljnjem razvitku narodnooslobodilačkog pokreta na tom području. Kod stanovništva se stvaralo uvjerenje da je partijska linija jedino pravilna, čime je stvorena osnova za veće uključivanje u NOP i hrvatskog i srpskog stanovništva tih krajeva, dok je četnički utjecaj na Srbe tih krajeva onemogućen. Zahvaljujući postojanju grupe saznalo se za borbe u Srbiji, Bosni, Lici i drugim krajevima naše zemlje, a s obzirom na nacionalni sastav grupe, u kojoj su pretežno bili Hrvati, ublažila se suprotnost između Srba i Hrvata, te se stvaralo i produbljivalo bratstvo i jedinstvo između njih. Ustaše pojedinci počeli su iz bojazni od partizanske grupe, napuštati sela i grupirati se u veće centre, a ubrzo dolazi i do povlačenja kolebljivih HSS-ovaca i seljaka iz raznih ustaških dužnosti, koje su im u početku nametnute.

Značaj Bjelovarske partizanske grupe leži i u stečenim iskustvima koja će koristiti Kalničkom partizanskom odredu 1942. godine, a ona su se sastojala uglavnom u sljedećem: a) neaktivnost i pomanjkanje akcija ubijali su moral borcima, slabili disciplinu i otežavali život u grupi, b) grupa se može održati i razvijati, pošto uvijek može izbjeći udaru glavnine snaga neprijatelja, c) grupa mora uvijek držati inicijativu u svojim rukama stalnim ofanzivnim akcijama, d) grupa mora imati svoje samostalne veze i e) zasjede trebaju biti glavni oblik borbe.

Tako je krajem 1941. godine i pored svih nečuća, zahvaljujući aktivnosti članova Partije, stvoreno masovno raspoloženje za borbu (u prvom redu na području ludbreškog kotara) i vjera u mogućnost borbe s nadmoćnijim neprijateljima, što će biti dovoljna osnova da već početkom 1942. godine dođe do rasplamsavanja narodnooslobodilačke borbe i stvaranja većih vojnih jedinica, te da Podravina izraste u značajno žarište NOP-a u Hrvatskoj.

Bilješke

- ¹ Mira Kolar Dimitrijević, Društveno-ekonomski odnosi u Podravini od 1939. do 1941. godine, objavljeno u ovom Zborniku
- ² Mira Kolar Dimitrijević, Socijalne karakteristike stanovništva sjeverozapadne Hrvatske uoči drugoga svjetskoga rata, Sjeverozapadna Hrvatska u NOB-u i socijalističkoj revoluciji, Zbornik, Varaždin 1976, str. 25—27
- ³ Marijan Maticka, Struktura i gospodarski položaj seljaštva sjeverozapadne Hrvatske uoči drugoga svjetskoga rata, Sjeverozapadna Hrvatska u NOB-u i socijalističkoj revoluciji, Zbornik, Varaždin 1976, str. 44
- ⁴ Arhiv Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske (dalje AIHRPH), Strajkovi 1940.
- ⁵ Isto
- ⁶ AIHRPH, 4097/1940.
- ⁷ AIHRPH, Strajkovi 1940.
- ⁸ Bosiljka Janjatović, Sindikalni pokret u sjeverozapadnoj Hrvatskoj uoči rata, Sjeverozapadna Hrvatska u NOB-u i socijalističkoj revoluciji, Zbornik, Varaždin 1976, str. 53
- ⁹ Mira Kolar Dimitrijević, Prijeratno podravsko rudarstvo, Podravski zbornik 78, 1978, str. 49—59
- ¹⁰ Savo Velagić, Druga konferencija Okružnog komiteta KPH Bjelovar 5. juna 1941. na Kalmiku, Bjelovar 1969, str. 16 i 19; AIHRPH, MG 41/VI—7
- ¹¹ Isto
- ¹² AIHRPH, MG — 1/III—12
- ¹³ Dr Ivan Jelić Hrvatska u ratu i revoluciji 1941—1945, Zagreb 1978, str. 31
- ¹⁴ Vlado Mađarić, Neki momenti iz rada Okružnog komiteta Varaždin i organizacija kotara Ludbreg, Ustanak naroda Jugoslavije 1941, Zbornik, knjiga treća, Beograd 1963, str. 633—634; Marija Winter, Kulturno-prosvjetna društva u Ludbregu do 1941. godine, Podravski zbornik 75, Koprivnica 1975, str. 160
- ¹⁵ Arhiv Hrvatske (dalje AH), VZZZ, kut. 2199, br. 612/41, Prilog broj XIV.
- ¹⁶ Isto. Prilog broj IX.
- ¹⁷ V. Mađarić, n. dj., 634.
- ¹⁸ Ivan Paprika, Prilog poznavanju suradnje lijevog krila HSS i KP u Podravini, Podravski zbornik 75, 1975, str. 34—42.
- ¹⁹ AH, VZZZ, kut. 2176, Prs. 87/41, Prilog XII.
- ²⁰ V. Mađarić, n. dj., 628.
- ²¹ I. Paprika, n. dj., 35.
- ²² Partizanski dani, Đurđevac 1964, str. 19
- ²³ AIHRPH, Leci KPH 1940 i Izvještaji o kretanju komunizma kotarskih načelnika Koprivnica (26. III) i Ludbreg (27. III) Banskog vlasti.
- ²⁴ AIHRPH, Izvještaj sreskog načelstva Ludbreg br. 4372/40. Prema tom izvještaju »kombinirana lista HSS« dobila je svih 18 odbornika
- ²⁵ I. Paprika, n. dj., 36.
- ²⁶ AH, VZZZ, kut. 2176, Prs. 87/41.
- ²⁷ V. Mađarić, n. dj., 626.
- ²⁸ Savo Velagić, Kronologija događaja na području općine Đurđevac 1941—1945, Đurđevac 1972, str. 15.
- ²⁹ Dragutin Feletar, Podravina, Koprivnica 1973, str. 260.
- ³⁰ Knjiga evidencije nezgoda na željezničkim prugama NDH od 10. IV do 31. XII 1941. Kseroks kopija u posjedu autora.
- ³¹ Bogdan Krizman, Pavelić i ustaše, Zagreb 1978, str. 564—574.
- ³² Narodne novine, br. 23, od 9. V 1941.
- ³³ Hrvatsko jedinstvo, Varaždin, br. 190 od 5. VI 1941.
- ³⁴ Rješenje MUP-a NDH br. 1876 od 8. V 1941.
- ³⁵ Narodne novine, Zagreb, 5. VI 1941.
- ³⁶ Koprivnički Hrvat, 26. VII 1941; Narodne novine, 19. IX 1941.
- ³⁷ Narodne novine, 21. VII 1941.
- ³⁸ Koprivnički Hrvat, 7. VI 1941.
- ³⁹ Koprivnički Hrvat, 6. IX 1941., 8. XI 1941.
- ⁴⁰ Hrvatski narod, 10. VII 1941 i 23. IX 1941.
- ⁴¹ Historijski arhiv Bjelovar, Izvještaj kotarske oblasti Koprivnica broj 139/41 Prs. od 28. VIII 1941.
- ⁴² Hrvatski narod, 13. IX 1941.
- ⁴³ Koprivnički Hrvat, 31. V 1941.
- ⁴⁴ Rješenje MUP-a NDH broj 1908 od 8. V 1941.
- ⁴⁵ Predsjedništvo vlade NDH, broj 2084 od 19. VI 1941.
- ⁴⁶ Franjo Horvatić, Logor Danica u Koprivnici, Podravski zbornik 75, 1975, str. 43—55. Autor donosi niz podataka o logoru Danici te su navedeni brojevi zatvorenika u logoru preuzeti od njega.
- ⁴⁷ Ustaško Povjereništvo za grad i kotar Koprivnicu broj 846/1941.
- ⁴⁸ F. Horvatić, n. dj., 46—49.
- ⁴⁹ AH, VZZZ, kut. 2199, br. 32/41.
- ⁵⁰ AH, VZZZ, kut. 2176, V. T. br. 53/41.
- ⁵¹ Andrija-Ljubomir Lisac, Deportacije Srba iz Hrvatske 1941, Historijski zbornik, broj 1—4, Zagreb, 1956, str. 130, 137, 138 i 145.
- ⁵² AH, Zemaljska komisija za ratne zločine, kut. 7, 11, 17 i 40.
- ⁵³ Dr Pavle Gregorić, Narodnooslobodilački pokret u Zapadnoj Slavoniji, Moslavini i Bjelovarskom okrugu 1941. godine, Sjećanja, SlavonSKI Brod 1969, str. 46.
- ⁵⁴ Isto, str. 71.
- ⁵⁵ S. Velagić, Druga konferencija..., 23—40.
- ⁵⁶ S. Velagić, Kronologija događaja..., 15.
- ⁵⁷ AIHRPH, MG — 1/III—12.
- ⁵⁸ AIHRPH, RO — D. S. — 1/19.
- ⁵⁹ Josip Hrnčević, Okrug Varaždin 1940. i 1941. godine, Sjeverozapadna Hrvatska u NOB-u i socijalističkoj revoluciji, Zbornik, Varaždin 1976, str. 316.
- ⁶⁰ S. Velagić, Druga konferencija..., 63—65.
- ⁶¹ Đuka Prilića, Gabriel Santo, O nastanku, razvoju i borbama Bjelovarsko-varaždinske partizanske grupe u 1941. godini, Sjeverozapadna Hrvatska u NOB-u i socijalističkoj revoluciji, Zbornik, Varaždin 1976, str. 495—505.
- ⁶² Arhiv Vojnoistorijskog instituta (AVII), Beograd, Fond NDH, kut. 206, reg. br. 23/2—10.
- ⁶³ Ante Dobrila Vivere — Pepo, Tragom Prvog zagrebačkog partizanskog odreda »Silvester Peleć« (Dubrava—Sesvetec) 1941, rukopis dat autoru na korištenje.
- ⁶⁴ AVII, Fond NDH, kut. 2, br. 6/1—33.
- ⁶⁵ AVII, Fond NDH, kut. 61a, reg. br. 6/11—2
- ⁶⁶ AVII, Fond NDH, kut. 152a, reg. br. 19/6—1, 2.
- ⁶⁷ AVII, Fond NDH, kut. 61, reg. br. 3/5—1.
- ⁶⁸ Izvještaj Zapovjedništva 1. hrv. pukovnije RAVSIGUR-u NDH broj 2608/J. S. od 17. IX 1941.
- ⁶⁹ AVII, Fond NDH, kut. 2, reg. br. 21/1—5.
- ⁷⁰ Koprivnički Hrvat, 11. X 1941.
- ⁷¹ AVII, Fond NDH, kut. 152, reg. br. 51/8—1.
- ⁷² AVII, Fond NDH, kut. 51, reg. br. 15/3—1.
- ⁷³ AVII, Fond NDH, kut. 51, reg. br. 2/4—1.
- ⁷⁴ AVII, Fond NDH, kut. 4, reg. br. 28/1—1, 10.
- ⁷⁵ AVII, Fond NDH, kut. 4, reg. br. 28/1—1 i 29/1—2 i 30/1—1.
- ⁷⁶ AIHRPH, NG, kut. 132.
- ⁷⁷ Zbornik, tom V, knjiga 2, dok. 145, str. 407—408.
- ⁷⁸ Knjiga evidencije nezgoda..., red. broj 206.
- ⁷⁹ Isto, red. br. 369 i 370.
- ⁸⁰ AIHRPH, RO — D. S. — 1/19.
- ⁸¹ J. Hrnčević, n. dj., 317.
- ⁸² AIHRPH, RO — D. S. — 1/19.
- ⁸³ AVII, Fond NDH, kut. 152a, reg. br. 51/7—1.
- ⁸⁴ AIHRPH, MG — 1/III—12.
- ⁸⁵ J. Hrnčević, n. dj., 320.
- ⁸⁶ AH, VZZZ, br. 5 — 13/42.
- ⁸⁷ Knjiga evidencije nezgoda..., red. br. 295.
- ⁸⁸ Mira Kolar Dimitrijević, Društveno ekonomski odnosi..., 25.
- ⁸⁹ AIHRPH, NG, 132.
- ⁹⁰ AIHRPH, KP — 100/4777.
- ⁹¹ AIHRPH, KP—100/4776.
- ⁹² Zbornik VII, tom II, knj. 2, br. 66.
- ⁹³ AIHRPH, KP—100/4781.
- ⁹⁴ Svi podaci su uzeti iz dokumenata AIHRPH, RO — D. S. — 1/19.
- ⁹⁵ Isto
- ⁹⁶ AIHRPH, NG, kut. 132.
- ⁹⁷ Zbornik VII, tom V, knj. 2, br. 134.
- ⁹⁸ AIHRPH, NG, kut. 132.
- ⁹⁹ AH, VZZZ, kut. 2182, br. 9509/41.
- ¹⁰⁰ Zbornik VII, tom V, knj. 2, br. 156.
- ¹⁰¹ AVII, Fond NDH, kut. 5, reg. br. 24/1—11.
- ¹⁰² S. Velagić, Kronologija događaja..., 15—16.
- ¹⁰³ AIHRPH, NG, kut. 239.